

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA O SĄDZIE NAJWYŻSZYM
Z UZASADNIENIEM ZAŁOŻEŃ**

Kongres Prawników Polskich

**SPOŁECZNE PROJEKTY USTAW
SŁUŻĄCE ODBUDOWIE WYMIARU
SPRAWIEDLIWOŚCI**

**USTAWA O SĄDZIE NAJWYŻSZYM
Z UZASADNIENIEM ZAŁOŻEŃ**

Kongres Prawników Polskich

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.
Dział Praw Autorskich
01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33
tel. +48 728 313 462
e-mail: PL-ksiazki@wolterskluwer.com

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIS TREŚCI

Projekt ustawy o Sądzie Najwyższym z dnia 12 stycznia 2024 r.	5
Rozdział 1. Przepisy ogólne	7
Rozdział 2. Organy Sądu Najwyższego	11
Rozdział 3. Samorząd sędziowski	14
Rozdział 4. Nawiązanie, zmiana i ustanie stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego	19
Rozdział 5. Obowiązki i prawa sędziego Sądu Najwyższego	28
Rozdział 6. Odpowiedzialność dyscyplinarna	40
Rozdział 7. Postępowanie przed Sądem Najwyższym	44
Oddział 1. Przepisy ogólne	44
Oddział 2. Rozstrzyganie zagadnień prawnych	46
Oddział 3. Wniosek o unieważnienie prawomocnego orzeczenia	51
Rozdział 8. Asystenci sędziego Sądu Najwyższego	52
Rozdział 9. Kancelaria Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego	53
Uzasadnienie założeń projektu ustawy o Sądzie Najwyższym	57
1. Konieczność uchwalenia nowej ustawy o Sądzie Najwyższym	57
2. Zadania Sądu Najwyższego	61
3. Struktura Sądu Najwyższego	68
4. Organy Sądu Najwyższego i samorząd sędziowski	78
5. Inne zagadnienia	81

**PROJEKT USTAWY O SĄDZIE NAJWYŻSZYM
Z DNIA 12 STYCZNIA 2024 R.**

Ustawa o Sądzie Najwyższym

Rozdział 1 Przepisy ogólne

Art. 1. § 1. Sąd Najwyższy jest organem władzy sądowniczej, powołanym do sprawowania wymiaru sprawiedliwości w celu:

- 1) zapewnienia zgodności orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych z Konstytucją, prawem międzynarodowym i prawem stanowionym przez organizacje międzynarodowe, jeżeli z wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej wynika, że jest ono stosowane bezpośrednio;
- 2) zapewnienia zgodności orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych z ustawami oraz
- 3) zapewnienia jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych.

§ 2. Sąd Najwyższy sprawuje wymiar sprawiedliwości przez:

- 1) rozpoznawanie skarg kasacyjnych, kasacji, środków odwoławczych i innych środków zaskarżenia;
- 2) podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne;
- 3) rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach, w szczególności spraw dyscyplinarnych.

¹ Projekt przedstawiony na Kongresie Prawników Polskich 24 czerwca 2023 r. w Gdańsku, po dyskusji i opracowaniu przez zespół sędziów Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego, powołanych na stanowiska przed rokiem 2018.

§ 3. Do zadań Sądu Najwyższego należy również:

- 1) rozpoznawanie protestów wyborczych oraz stwierdzanie ważności wyborów do Sejmu i Senatu, wyboru Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, wyborów do Parlamentu Europejskiego, a także rozpoznawanie protestów przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego i referendum konstytucyjnego oraz stwierdzanie ważności referendum;
- 2) rozpoznawanie protestów wyborczych w wyborach do Krajowej Rady Sądownictwa;
- 3) opiniowanie projektów ustaw i innych aktów normatywnych, na podstawie których działają i orzekają sądy, a także projektów innych ustaw w zakresie, w którym uzna to za celowe;
- 4) prowadzenie działalności popularyzatorskiej, w tym wydawniczej i muzealnej, w zakresie polskiego sądownictwa i jego historii, ze szczególnym uwzględnieniem sądownictwa najwyższej instancji;
- 5) wykonywanie innych zadań określonych w ustawach.

Art. 2. Sąd Najwyższy ma siedzibę w Warszawie.

Art. 3. § 1. Liczbę stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym określa w drodze uchwały Krajowa Rada Sądownictwa na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, mając na uwadze sprawne i efektywne wykonywanie zadań Sądu Najwyższego. Liczba ta nie może być mniejsza niż 80 i większa niż 120.

§ 2. Sąd Najwyższy dzieli się na Izby:

- 1) Cywilną;
- 2) Karną;
- 3) Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych.

§ 3. W izbach Sądu Najwyższego mogą być tworzone wydziały.

§ 4. Wewnętrzną organizację Sądu Najwyższego, zasady wewnętrznego postępowania i szczegółowy zakres oraz sposób wykonywania czynności przez asystentów sędziego Sądu Najwyższego, a także – w razie potrzeby – szczegółowy podział spraw między izby, określa regulamin Sądu Najwyższego, uchwalony przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego.

§ 5. Regulamin Sądu Najwyższego podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

Art. 4. § 1. Do właściwości Izby Cywilnej należą sprawy z zakresu prawa cywilnego, gospodarczego, rodzinnego i opiekuńczego oraz sprawy dotyczące rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów.

§ 2. Do właściwości Izby Karnej należą sprawy rozpoznawane na podstawie przepisów Kodeksu postępowania karnego, Kodeksu karnego skarbowego, Kodeksu postępowania w sprawach o wykroczenia oraz inne sprawy, do których stosuje się przepisy Kodeksu postępowania karnego, w tym sprawy dyscyplinarne i sprawy o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie sędziów, asesorów sądowych, prokuratorów i asesorów prokuratury, a także sprawy podlegające orzecznictwu sądów wojskowych.

§ 3. Do właściwości Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych należą sprawy z zakresu prawa pracy, ubezpieczeń społecznych i sprawy publiczne, w tym sprawy z zakresu ochrony konkurencji, regulacji energetyki, telekomunikacji, transportu kolejowego, rynku wodno-kanalizacyjnego i zamówień publicznych oraz sprawy, w których złożono odwołanie od decyzji Przewodniczącego Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, a także sprawy o roszczenia twórców wynalazków, wzorów użytkowych i przemysłowych oraz topografii układów scalonych o wynagrodzenie, jak również sprawy rejestrowe, z wyłączeniem rejestracji przedsiębiorców i rejestracji zastawów.

§ 4. Do właściwości Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych należy także rozpoznawanie:

- 1) protestów wyborczych i protestów przeciwko ważności referendum ogólnokrajowego i referendum konstytucyjnego oraz stwierdzanie ważności wyborów i referendum, a także spraw, w których złożono środki zaskarżenia od uchwał Państwowej Komisji Wyborczej;
- 2) odwołań od uchwał Krajowej Rady Sądownictwa;
- 3) odwołań od rozstrzygnięć Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w przypadkach określonych w ustawie;
- 4) protestów wyborczych w wyborach do Krajowej Rady Sądownictwa;
- 5) skarg dotyczących przewlekłości postępowania przed Sądem Najwyższym oraz przewlekłości postępowania przed sądami apelacyjnymi w sprawach określonych w art. 4 § 1 i § 3.

§ 5. W przypadku gdy Prezes Sądu Najwyższego uzna, że sprawa nie należy do właściwości izby, której pracą kieruje, przekazuje sprawę do właściwej izby. Prezes Sądu Najwyższego kierujący pracą izby, do której sprawa została przekazana, uznając, że izba ta nie jest właściwa do jej rozpoznania, zwraca się do Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o wskazanie właściwej izby.

Art. 5. § 1. Projekt dochodów i wydatków Sądu Najwyższego, w brzmieniu uchwalonym przez Kolegium Sądu Najwyższego, minister właściwy do spraw finansów publicznych włącza do projektu budżetu państwa.

§ 2. W zakresie wykonywania budżetu Sądu Najwyższego Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego przysługują uprawnienia ministra właściwego do spraw finansów publicznych.

Art. 6. § 1. Sąd Najwyższy wydaje zbiór swoich orzeczeń.

§ 2. Nazwa „Orzecznictwo Sądu Najwyższego” z oznaczeniem odpowiedniej izby podlega ochronie prawnej.

Art. 7. § 1. Sąd Najwyższy jest administratorem danych osobowych przetwarzanych w postępowaniach sądowych.

§ 2. Do przetwarzania danych osobowych w postępowaniach sądowych przepisów art. 15, art. 16 – w zakresie, w jakim przepisy szczególne przewidują odrębny tryb sprostowania – oraz art. 18 i art. 19 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz.Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, ze zm., zwanego dalej „rozporządzeniem nr 2016/679”) nie stosuje się.

§ 3. W związku z przetwarzaniem danych osobowych w postępowaniach sądowych wykonanie obowiązków, o których mowa w art. 13 rozporządzenia 2016/679, następuje przez umieszczenie informacji określonych w art. 13 ust. 2 rozporządzenia 2016/679 w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej oraz w widocznym miejscu w budynku Sądu Najwyższego.

§ 4. Nadzór nad przetwarzaniem danych osobowych przez Sąd Najwyższy w postępowaniach sądowych sprawuje Krajowa Rada Sądowictwa.

Art. 8. § 1. W sprawach nieuregulowanych w ustawie stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz.U. ...).

§ 2. W sprawach nieuregulowanych w ustawie do pracowników Sądu Najwyższego niebędących sędziami stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1917 ze zm.), a w sprawach nieuregulowanych także w tej ustawie – przepisy ustawy – Kodeks pracy, z tym że do asystentów sędziego Sądu Najwyższego stosuje się w pierwszej kolejności odpowiednio przepisy ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Rozdział 2

Organy Sądu Najwyższego

Art. 9. Organami Sądu Najwyższego są:

- 1) Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego,
- 2) Prezesi Sądu Najwyższego,
- 3) organy samorządu sędziowskiego.

Art. 10. § 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego jest powoływany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na 6-letnią kadencję spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego może być powołany tylko na jedną kadencję Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

§ 3. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie powoła Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od przedstawienia przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego dwóch kandydatów na to stanowisko, prawa i obowiązki Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje do chwili objęcia stanowiska Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego sędzia starszy służbą

w Sądzie Najwyższym spośród kandydatów przedstawionych Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 11. § 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego kieruje pracą Sądu Najwyższego, reprezentuje Sąd Najwyższy, przedstawia opinie o projektach ustaw, o których mowa w art. 1 § 3 pkt 3, oraz wykonuje inne czynności określone w ustawach i regulaminie Sądu Najwyższego.

§ 2. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego powołuje i odwołuje przewodniczących wydziałów w izbach Sądu Najwyższego na wniosek Prezesa Sądu Najwyższego. Wniosek Prezesa Sądu Najwyższego co do powołania kandydata na przewodniczącego wydziału w izbie Sądu Najwyższego i odwołania przewodniczącego wydziału w izbie wymaga zasięgnięcia opinii zgromadzenia sędziów izby.

Art. 12. § 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przedstawia Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego projekt informacji o działalności Sądu Najwyższego oraz o wynikających z niej istotnych problemach. Przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego informację Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego składa Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej, Sejmowi i Senatowi. Głosowania w sprawie informacji nie przeprowadza się.

§ 2. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przedstawia Sejmowi, Senatowi oraz Ministrowi Sprawiedliwości uwagi o stwierdzonych nieprawidłowościach lub lukach w prawie, których usunięcie jest niezbędne do zapewnienia praworządności, sprawiedliwości społecznej i spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, z uwzględnieniem wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa międzynarodowego i prawa stanowionego przez organizacje międzynarodowe, jeżeli z wiążącej Rzeczpospolitą Polską umowy międzynarodowej wynika, że prawo to stosuje się bezpośrednio.

Art. 13. § 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego dokonuje czynności w sprawach z zakresu prawa pracy.

§ 2. Do dokonywania czynności, o których mowa w § 1, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może upoważnić inną osobę.

Art. 14. § 1. W czasie nieobecności Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego zastępuje go wyznaczony przez niego Prezes Sądu Najwyższego, a w wypadku braku wyznaczenia – Prezes Sądu Najwyższego najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego.

§ 2. W przypadku ustania kadencji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego jego prawa i obowiązki wykonuje, z zastrzeżeniem art. 10 § 3, Prezes Sądu Najwyższego najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego. Prezes Sądu Najwyższego wykonujący prawa i obowiązki Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego niezwłocznie zwołuje Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego w celu dokonania wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 15. W postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym Sąd Najwyższy reprezentuje Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub wyznaczona przez niego osoba, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 16. § 1. Prezesi Sądu Najwyższego kierują pracą izb Sądu Najwyższego.

§ 2. Prezes Sądu Najwyższego jest powoływany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na 5-letnią kadencję spośród dwóch kandydatów przedstawionych przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego.

§ 3. Jeżeli Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie powoła Prezesa Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od przedstawienia przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego dwóch kandydatów na to stanowisko, prawa i obowiązki Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje, do chwili objęcia stanowiska Prezesa Sądu Najwyższego, sędzia starszy służbą w Sądzie Najwyższym spośród kandydatów przedstawionych Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego.

§ 4. Sędzia Sądu Najwyższego może być powołany najwyżej na dwie nienastępujące po sobie kadencje Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 17. § 1. W czasie nieobecności Prezesa Sądu Najwyższego zastępuje go wyznaczony przez niego sędzia, a w wypadku braku wyznaczenia – sędzia w izbie, którą kieruje Prezes, najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego.

§ 2. W przypadku ustania kadencji Prezesa Sądu Najwyższego jego prawa i obowiązki wykonuje, z zastrzeżeniem art. 16 § 3, sędzia w izbie Sądu Najwyższego, którą kieruje Prezes, najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego. Przepis art. 14 § 2 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

Rozdział 3

Samorząd sędziowski

Art. 18. Samorząd sędziowski współpracuje z Pierwszym Prezesem Sądu Najwyższego i Prezesami Sądu Najwyższego przy wykonywaniu ich zadań i kontroluje ich działalność na zasadach określonych w ustawie.

Art. 19. § 1. Samorząd sędziowski w Sądzie Najwyższym tworzą wszyscy sędziowie Sądu Najwyższego w stanie czynnym.

§ 2. Organami samorządu sędziowskiego są:

- 1) Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego;
- 2) zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego (zgromadzenie sędziów izby);
- 3) Kolegium Sądu Najwyższego.

Art. 20. Do kompetencji Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego należy:

- 1) uchwalanie regulaminu Sądu Najwyższego, regulaminu wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Prezesa Sądu Najwyższego oraz regulaminu opiniowania kandydatów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego;
- 2) dokonywanie wyboru dwóch kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego spośród sędziów Sądu Najwyższego w stanie czynnym i podejmowanie uchwały o ich przedstawieniu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) opiniowanie kandydatów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego;
- 4) rozpatrywanie i przyjmowanie projektu informacji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o działalności Sądu Najwyższego oraz o wynikających z niej istotnych problemach;

- 5) podejmowanie uchwał w innych ważnych sprawach dotyczących Sądu Najwyższego, sędziów Sądu Najwyższego oraz funkcjonowania wymiaru sprawiedliwości;
- 6) rozpatrywanie innych spraw z inicjatywy Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesów Sądu Najwyższego, Kolegium Sądu Najwyższego lub co najmniej dziesięciu sędziów Sądu Najwyższego.

Art. 21. § 1. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego zwołuje, nie rzadziej niż dwa razy do roku, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego z własnej inicjatywy, a także na wniosek Prezesa Sądu Najwyższego lub grupy co najmniej dziesięciu sędziów Sądu Najwyższego.

§ 2. Jeżeli o zwołanie Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego zwróci się Prezes Sądu Najwyższego lub grupa co najmniej dziesięciu sędziów Sądu Najwyższego, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zwołuje Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego na dzień przypadający nie później niż w ciągu 21 dni od wpływu wniosku. W razie bezskutecznego upływu terminu Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego zwołuje Prezes Sądu Najwyższego lub sędzia najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego spośród wnioskujących o zwołanie zgromadzenia.

§ 3. O terminie Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego zawiadamia się sędziów z co najmniej 2-tygodniowym wyprzedzeniem. Zawiadomienie powinno obejmować planowany porządek obrad.

Art. 22. § 1. Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego przewodniczy Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 2. Do podjęcia uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego wymagana jest obecność co najmniej 2/3 sędziów każdej z izb. Uchwały zapadają zwykłą większością głosów.

§ 3. Głosowanie jest tajne w sprawach, o których mowa w art. 20 pkt 2–3, a ponadto jeżeli żądanie takie zgłosi chociażby jeden z obecnych członków Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego.

Art. 23. § 1. Do kompetencji zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego należą:

- 1) rozpatrywanie i przyjmowanie corocznego projektu informacji o działalności izby i istotnych problemach wynikających z orzecznictwa izby;
- 2) dokonywanie wyboru dwóch kandydatów na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego spośród sędziów Sądu Najwyższego w stanie czynnym zajmujących stanowisko w izbie i podejmowanie uchwały o ich przedstawieniu Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) opiniowanie kandydatów na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w danej izbie;
- 4) opiniowanie kandydatów na stanowiska przewodniczących wydziałów w izbie przedstawionych przez Prezesa Sądu Najwyższego i wniosków Prezesa Sądu Najwyższego o odwołanie przewodniczących wydziałów w izbie;
- 5) wyrażanie opinii w sprawie przeniesienia na stanowisko w izbie sędziego Sądu Najwyższego zajmującego stanowisko w innej izbie;
- 6) dokonywanie wyboru dwóch członków oraz zastępcy członka Kolegium Sądu Najwyższego;
- 7) rozpatrywanie innych problemów dotyczących działania izby.

§ 2. Zgromadzeniu sędziów izby Sądu Najwyższego przewodniczy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 3. Zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego zwołuje, nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy, Prezes Sądu Najwyższego z własnej inicjatywy, a także na wniosek grupy co najmniej pięciu sędziów Sądu Najwyższego zajmujących stanowisko w danej izbie. Przepisy art. 21 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio, z tym że w razie bezskutecznego upływu terminu zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego zwołuje sędzia najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego w danej izbie spośród wnioskujących o zwołanie zgromadzenia.

§ 4. Przepisy art. 22 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio, z tym że głosowanie jest tajne w sprawach, o których mowa w § 1 pkt 2–6.

Art. 24. § 1. Kolegium Sądu Najwyższego tworzą: Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Prezesi Sądu Najwyższego oraz sędziowie wybrani przez zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego na 3-letnią

kadencję. W przypadku ustania kadencji, sędziowie wybrani przez zgromadzenia sędziów izby pełnią funkcję do czasu wyboru sędziów na kolejną kadencję.

§ 2. Przewodniczącym Kolegium Sądu Najwyższego jest Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 3. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zwołuje Kolegium Sądu Najwyższego z własnej inicjatywy, w zależności od potrzeb, nie rzadziej jednak niż raz na kwartał, a także na wniosek Prezesa Sądu Najwyższego lub co najmniej 1/5 członków Kolegium.

§ 4. Jeżeli z wnioskiem o zwołanie Kolegium Sądu Najwyższego zwróci się Prezes Sądu Najwyższego lub co najmniej 1/5 członków Kolegium, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zwołuje Kolegium na dzień przypadający nie później niż w ciągu 14 dni od wpływu wniosku. W razie bezskutecznego upływu terminu Kolegium zwołuje Prezes Sądu Najwyższego lub członek Kolegium najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego spośród wnioskujących o zwołanie Kolegium.

§ 5. Uchwały Kolegium Sądu Najwyższego zapadają zwykłą większością głosów w obecności co najmniej 2/3 członków Kolegium. W razie równości głosów przeważa głos przewodniczącego.

§ 6. W uzasadnionych przypadkach posiedzenie i głosowanie Kolegium Sądu Najwyższego może nastąpić z wykorzystaniem urządzeń umożliwiających przeprowadzenie tych czynności na odległość z jednoczesnym bezpośrednim przekazem obrazu i dźwięku.

Art. 25. § 1. Kolegium Sądu Najwyższego zajmuje stanowisko w sprawach związanych z działalnością Sądu Najwyższego i dotyczących sędziów Sądu Najwyższego oraz współdziała z Pierwszym Prezesem Sądu Najwyższego w zapewnieniu prawidłowego funkcjonowania Sądu Najwyższego.

§ 2. Do kompetencji Kolegium Sądu Najwyższego należy w szczególności:

- 1) ustalanie liczby stanowisk sędziowskich w izbach Sądu Najwyższego oraz liczby wolnych stanowisk sędziowskich w izbach Sądu Najwyższego;

- 2) monitorowanie potrzeb w zakresie liczby stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym i, w razie potrzeby, występowanie do Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w sprawie wniosku, o którym mowa w art. 3 § 1 zdanie pierwsze;
- 3) ustalanie podziału czynności w Sądzie Najwyższym;
- 4) monitorowanie obciążenia wpływem spraw izb Sądu Najwyższego oraz stopnia obciążenia zadaniami sędziów Sądu Najwyższego orzekających w poszczególnych izbach;
- 5) opiniowanie zarządzeń Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego dotyczących wewnętrznej struktury organizacyjnej Sądu Najwyższego w zakresie nieuregulowanym w regulaminie Sądu Najwyższego;
- 6) rozpatrywanie odwołań od rozstrzygnięć Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w przypadkach określonych w ustawie;
- 7) opiniowanie projektów regulaminów, o których mowa w art. 20 pkt 1, projektu regulaminu organizacyjnego Kancelarii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, a także zarządzeń Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w sprawie organizacji i zakresu działania sekretariatów sądowych oraz innych jednostek administracyjnych w Sądzie Najwyższym;
- 8) opiniowanie kandydatów na Prezesów Sądu Najwyższego;
- 9) opiniowanie kandydatów na stanowiska kierownicze w jednostkach administracyjnych Sądu Najwyższego;
- 10) uchwalanie regulaminu losowania składów orzekających w przypadkach, w których wyznaczenie składu orzekającego następuje w drodze losowania, oraz regulaminu losowania na wypadek konieczności wyznaczenia sędziego Sądu Najwyższego do wzięcia udziału w rozpoznaniu określonej sprawy w innej izbie;
- 11) uchwalanie regulaminu organizacyjnego Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego;
- 12) uchwalanie projektu dochodów i wydatków Sądu Najwyższego;
- 13) dokonywanie wyboru Rzecznika Dyscyplinarnego i jego zastępcy.

§ 3. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przedstawia członkom Kolegium Sądu Najwyższego opinie, o których mowa w art. 1 § 3 pkt 3, niezwłocznie po ich sporządzeniu.

Rozdział 4

Nawiązanie, zmiana i ustanie stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego

Art. 26. § 1. Do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego powołuje Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa.

§ 2. W razie bezczynności Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej kandydatowi, wobec którego Krajowa Rada Sądownictwa podjęła prawomocną uchwałę zawierającą wniosek o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, przysługuje skarga, o której mowa w art. 3 § 2 pkt 8 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 1634).

Art. 27. § 1. Do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego może być powołany ten, kto:

- 1) posiada wyłącznie obywatelstwo polskie i korzysta z pełni praw cywilnych i publicznych, a także nie był prawomocnie skazany za umyślne przestępstwo ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 2) jest nieskazitelnego charakteru;
- 3) ukończył wyższe studia prawnicze w Rzeczypospolitej Polskiej i uzyskał tytuł zawodowy magistra lub ukończył zagraniczne studia prawnicze uznane w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) wyróżnia się wysokim poziomem wiedzy prawniczej;
- 5) jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, w tym nie cierpi na chorobę psychiczną lub inne zakłócenia czynności psychicznych ograniczające sprawność umysłową lub mogące negatywnie wpłynąć na zdolność do pełnienia obowiązków, a także nie jest uzależniony od alkoholu, środków odurzających lub substancji psychotropowych;
- 6) ma co najmniej 10-letni staż na stanowisku sędziego;
- 7) nie pełnił służby, nie pracował ani nie był współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej

– Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu (Dz.U. z 2023 r. poz. 102).

§ 2. Wymaganie określone w § 1 pkt 6 nie dotyczy osoby, która:

- 1) ma co najmniej 15-letni staż na stanowisku prokuratora albo co najmniej przez 15 lat wykonywała w Polsce zawód adwokata, radcy prawnego lub notariusza;
- 2) ma co najmniej 15-letni staż na stanowisku Prezesa Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, jej wiceprezesa lub radcy;
- 3) pracowała w polskiej szkole wyższej, w Polskiej Akademii Nauk, w instytucie naukowo-badawczym lub innej placówce naukowej, mając tytuł naukowy profesora albo stopień naukowy doktora habilitowanego w dyscyplinie nauki prawne.

§ 3. Jeżeli kandydat ma staż na stanowisku sędziego i pełnił stanowisko lub wykonywał zawód, o którym mowa w § 2 pkt 1 lub 2, wymagany łączny okres stażu na stanowisku sędziego i pełnienia stanowiska lub wykonywania zawodu wynosi co najmniej 12 lat.

§ 4. Do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego może być powołany ten, kto zajmował jedno ze stanowisk określonych w § 1 pkt 6 lub § 2 w okresie 2 lat przed zgłoszeniem na wolne stanowisko sędziowskie.

Art. 28. § 1. Kandydatury na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego są rozpatrywane w postępowaniu konkursowym, które toczy się przed organami Sądu Najwyższego oraz Krajową Radą Sądownictwa.

§ 2. Celem postępowania konkursowego jest wyłonienie kandydatów o najwyższym poziomie wiedzy prawniczej, najwyższych kwalifikacjach etycznych i najlepszych predyspozycjach osobowościowych do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego.

Art. 29. § 1. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego niezwłocznie obwieszcza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” o wolnych stanowiskach sędziowskich w Sądzie Najwyższym, wskazując izbę Sądu Najwyższego, w której możliwe jest objęcie wolnego stanowiska lub stanowisk.

§ 2. Każdy, kto spełnia warunki do objęcia stanowiska sędziego Sądu Najwyższego, może zgłosić swoją kandydaturę w konkursie na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego w ciągu miesiąca od obwieszczenia, o którym mowa w § 1.

§ 3. Kandydaturę zgłasza się Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego przez złożenie karty zgłoszenia kandydata na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego za pośrednictwem systemu teleinformatycznego obsługującego postępowanie nominacyjne, dostępnego na stronie internetowej Krajowej Rady Sądownictwa, o którym mowa w art. (...) ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych. W karcie zgłoszenia kandydat wskazuje izbę Sądu Najwyższego, w której zamierza objąć wolne stanowisko. Kandydaturę opatruje się podpisem elektronicznym nadanym przez system teleinformatyczny, o którym mowa w zdaniu poprzedzającym, podpisem zaufanym, podpisem osobistym albo kwalifikowanym podpisem elektronicznym.

§ 4. Do karty zgłoszenia kandydata na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego kandydat dołącza, odpowiednio do okoliczności, dokumenty, o których mowa w art. (...) ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych. Kandydat może dołączyć do karty zgłoszenia także inne dokumenty popierające jego kandydaturę, w szczególności opinie i rekomendacje.

§ 5. Do karty zgłoszenia kandydata na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego kandydat dołącza ponadto:

- 1) informację z Krajowego Rejestru Karnego dotyczącą osoby kandydata i zaświadczenie stwierdzające, że jest zdolny, ze względu na stan zdrowia, do pełnienia obowiązków sędziego, chyba że kandydatem jest sędzia lub prokurator;
- 2) jeżeli kandydat jest urodzony przed dniem 1 sierpnia 1972 r. – złożone w postaci papierowej oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz.U. z 2023 r. poz. 342 ze zm.), albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy.

§ 6. Jeżeli zgłoszenie na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego nie spełnia wymagań formalnych, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wzywa kandydata do jego uzupełnienia w terminie 7 dni.

§ 7. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego pozostawia bez rozpoznania kandydaturę zgłoszoną po upływie terminu, nieuzupełnioną lub niepełniającą warunków określonych w art. 27 § 1 pkt 1, 3, 5, 6 i 7 oraz § 2–4. Na postanowienie o pozostawieniu kandydatury bez rozpoznania kandydatowi przysługuje odwołanie do Kolegium Sądu Najwyższego w terminie 14 dni od jego doręczenia.

§ 8. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego po stwierdzeniu spełnienia przez kandydata warunków określonych w art. 27 § 1 pkt 1, 3, 5, 6 i 7 oraz § 2–4 przedstawia kandydaturę wraz z oceną kwalifikacji sporządzoną przez co najmniej dwóch sędziów Sądu Najwyższego właściwej izbie Sądu Najwyższego, która wysłuchuje kandydata na posiedzeniu zgromadzenia sędziów izby, ze szczególnym uwzględnieniem okoliczności decydujących o spełnieniu kryteriów, o których mowa w art. 27 § 1 pkt 2 i 4. Jeżeli na wolne stanowisko sędziowskie zostanie zgłoszona więcej niż jedna kandydatura, wysłuchanie wszystkich kandydatów odbywa się na tym samym posiedzeniu.

§ 9. Po wysłuchaniu kandydata przez zgromadzenie sędziów izby Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego ustala termin Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego, które wysłuchuje kandydata i rozpatruje kandydaturę. Jeżeli na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego zostanie zgłoszona więcej niż jedna kandydatura, wysłuchanie kandydatów i rozpatrzenie wszystkich kandydatur odbywa się na tym samym posiedzeniu.

§ 10. Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego przeprowadza głosowanie osobno nad każdą ze zgłoszonych kandydatur. Po przeprowadzeniu głosowania Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przekazuje Krajowej Radzie Sądownictwa listę kandydatów wraz z protokołem głosowania.

§ 11. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego po zasięgnięciu opinii Kolegium Sądu Najwyższego określa wzór karty zgłoszenia na wolne stanowisko sędziego w Sądzie Najwyższym i zakres zawartych w niej informacji, mając na względzie ustawowe warunki stawiane kandydatom do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego i możliwość ich weryfikacji przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 30. Osoby pozostające ze sobą w stosunku pokrewieństwa do drugiego stopnia lub powinowactwa pierwszego stopnia oraz małżonkowie nie mogą zajmować stanowiska sędziego Sądu Najwyższego w tej samej izbie, brać udziału w jednym składzie orzekającym, z zastrzeżeniem składu połączonych izb i pełnego składu Sądu Najwyższego, ani bezpośrednio podlegać sobie służbowo.

Art. 31. § 1. Stosunek służbowy sędziego Sądu Najwyższego nawiązuje się po doręczeniu mu aktu powołania.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego powinien zgłosić się w Sądzie Najwyższym w celu objęcia stanowiska w ciągu 14 dni od dnia doręczenia aktu powołania.

§ 3. W razie nieusprawiedliwionego nieobjęcia stanowiska w terminie określonym w § 2 powołanie traci moc; okoliczność tę stwierdza Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 4. Na postanowienie stwierdzające utratę mocy powołania zainteresowanemu przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od doręczenia postanowienia.

Art. 32. § 1. Przy powołaniu sędziego Sądu Najwyższego składa ślubowanie wobec Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej według następującej roty:

„Ślubuję uroczyście jako sędzia Sądu Najwyższego służyć wiernie Rzeczypospolitej Polskiej, stać na straży prawa, obowiązki sędziego wypełniać sumiennie, sprawiedliwość wymierzać zgodnie z przepisami prawa, bezstronnie według mego sumienia, dochować tajemnicy prawnie chronionej, a w postępowaniu kierować się zasadami godności i uczciwości”; składający ślubowanie może dodać na końcu zwrot: „Tak mi dopomóż Bóg”.

§ 2. Odmowa złożenia ślubowania jest równoznaczna ze zrzeczeniem się stanowiska sędziego Sądu Najwyższego.

Art. 33. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego obejmuje stanowisko w izbie, w której ubiegał się o wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, wskazanej w uchwale Krajowej Rady Sądownictwa obejmującej wniosek, o którym mowa w art. 26 § 1 (miejsce służbowe sędziego Sądu Najwyższego).

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego może zostać przeniesiony na stanowisko w innej izbie wyłącznie na jego wniosek lub za jego zgodą. O przeniesieniu sędziego Sądu Najwyższego na stanowisko w innej izbie na jego wniosek lub za jego zgodą decyduje w drodze uchwały Krajowa Rada Sądownictwa na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego złożony po zasięgnięciu opinii Kolegium Sądu Najwyższego i zgromadzenia sędziów izby Sądu Najwyższego, w której sędzia zamierza objąć stanowisko.

§ 3. Z ważnych powodów sędzia Sądu Najwyższego za jego zgodą może zostać wyznaczony przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do orzekania na czas określony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, w innej izbie.

§ 4. W razie niemożności utworzenia składu orzekającego albo z innych ważnych powodów sędzia Sądu Najwyższego może zostać wyznaczony przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do wzięcia udziału w rozpoznaniu określonej sprawy w innej izbie Sądu Najwyższego. Wyznaczenie sędziego Sądu Najwyższego do wzięcia udziału w rozpoznaniu określonej sprawy w innej izbie Sądu Najwyższego następuje na podstawie losowania.

Art. 34. § 1. Stosunek służbowy sędziego Sądu Najwyższego wygasa w przypadku:

- 1) śmierci;
- 2) zrzeczenia się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub statusu sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku;
- 3) utraty obywatelstwa polskiego;
- 4) nabycia obywatelstwa obcego państwa, chyba że sędzia Sądu Najwyższego zrzekł się tego obywatelstwa w terminie 30 dni od dnia jego nabycia;
- 5) stwierdzenia, że pełnił służbę, pracował lub był współpracownikiem organów bezpieczeństwa państwa wymienionych w art. 5 ustawy z dnia 18 grudnia 1998 r. o Instytucie Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu;
- 6) złożenia sędziego Sądu Najwyższego z urzędu.

§ 2. Oświadczenie o zrzeczeniu się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub statusu sędziego Sądu Najwyższe-

go w stanie spoczynku sędzia Sądu Najwyższego składa na piśmie Krajowej Radzie Sądownictwa za pośrednictwem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Zrzeczenie wywołuje skutek określony w § 1 po upływie 3 miesięcy od dnia złożenia oświadczenia Krajowej Radzie Sądownictwa, chyba że na wniosek sędziego Krajowa Rada Sądownictwa określi inny termin. O zrzeczeniu się pełnienia urzędu przez sędziego Sądu Najwyższego Krajowa Rada Sądownictwa zawiadamia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 3. O powstaniu okoliczności, o których mowa w § 1 pkt 3–5, sędzia Sądu Najwyższego, którego dotyczy dana okoliczność, niezwłocznie informuje Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej za pośrednictwem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Jeżeli okoliczność dotyczy Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego informuje o niej Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 4. Wygaśnięcie stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego i datę wygaśnięcia tego stosunku na skutek okoliczności, o których mowa w § 1 pkt 3–5, stwierdza w drodze postanowienia Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie później niż w terminie miesiąca od uzyskania informacji o powstaniu tych okoliczności.

§ 5. Na postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej stwierdzające wygaśnięcie stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego zainteresowanemu sędziemu przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od jego doręczenia.

§ 6. Przepis § 1 pkt 5 stosuje się do osób urodzonych przed dniem 1 sierpnia 1972 r.

§ 7. O ostatecznym postanowieniu wydanym na podstawie § 4 Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej zawiadamia Krajową Radę Sądownictwa i Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 35. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego, który zrzekł się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, ma prawo powrócić na poprzednio zajmowane stanowisko sędziego w sądzie, w którym pełnił urząd przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego. W takim przypadku Krajowa Rada Sądownictwa na wniosek zainteresowanego złożony w terminie 14 dni od daty wygaśnięcia stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego przed-

stawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku – odpowiednio do okoliczności – sędziego sądu powszechnego, sądu wojskowego lub sądu administracyjnego, chyba że zainteresowany nie spełnia warunków powołania do pełnienia tego urzędu. Po powołaniu do pełnienia urzędu sędziemu powracającemu na stanowisko sędziego sądu powszechnego wyznacza się poprzednio zajmowane miejsce urzędowania, niezależnie od liczby stanowisk sędziowskich w danym sądzie.

§ 2. W razie odmowy przedstawienia wniosku, o którym mowa w § 1, zainteresowanemu służy odwołanie do Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od doręczenia uchwały.

§ 3. Sędzia Sądu Najwyższego, który zrzekł się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub statusu sędziego Sądu Najwyższego w stanie spoczynku, ma prawo uzyskać wpis na listę adwokatów lub radców prawnych albo zostać powołany na stanowisko notariusza bez konieczności spełnienia wymagań dotyczących kwalifikacji prawniczych określonych w ustawie z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2022 r. poz. 1184 ze zm.), ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o radcach prawnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 1166) oraz ustawie z dnia 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1799 ze zm.).

Art. 36. Złożenie sędziego Sądu Najwyższego z urzędu następuje w razie:

- 1) prawomocnego orzeczenia przez sąd środka karnego w postaci pozbawienia praw publicznych lub zakazu zajmowania stanowiska sędziego;
- 2) prawomocnego orzeczenia sądu dyscyplinarnego o złożeniu sędziego z urzędu.

Art. 37. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego przechodzi w stan spoczynku z dniem ukończenia 65. roku życia, chyba że nie później niż na 6 miesięcy przed ukończeniem tego wieku oświadczy Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego wolę dalszego zajmowania stanowiska i przedstawi zaświadczenie, że jest zdolny ze względu na stan zdrowia do pełnienia obowiązków sędziego. W takim przypadku sędzia Sądu Najwyższego może zajmować stanowisko do ukończenia 72. roku życia.

§ 2. Kobieta będąca sędzią Sądu Najwyższego może przejść w stan spoczynku z dniem ukończenia 60. roku życia, składając oświadczenie Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, który przekazuje je niezwłocznie Krajowej Radzie Sądownictwa. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego składa oświadczenie bezpośrednio Krajowej Radzie Sądownictwa.

Art. 38. § 1. Sędziego Sądu Najwyższego przenosi się w stan spoczynku na jego wniosek albo na wniosek Kolegium Sądu Najwyższego, jeżeli z powodu choroby lub utraty sił został uznany przez lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych za trwale niezdolnego do pełnienia obowiązków sędziego.

§ 2. Z wnioskiem o zbadanie zdolności do pełnienia obowiązków może wystąpić zainteresowany sędzia Sądu Najwyższego oraz Kolegium Sądu Najwyższego.

§ 3. Od orzeczenia lekarza orzecznika, o którym mowa w § 1, sędziemu Sądu Najwyższego i Kolegium Sądu Najwyższego przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia.

§ 4. Sędzia Sądu Najwyższego może być przeniesiony w stan spoczynku, jeżeli bez uzasadnionej przyczyny nie poddał się badaniu, o którym mowa w § 2, w sytuacji gdy z wnioskiem o zbadanie wystąpiło Kolegium Sądu Najwyższego.

§ 5. W sprawach przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego w stan spoczynku w sytuacjach, o których mowa w § 1 i § 4, uchwałę podejmuje Krajowa Rada Sądownictwa na wniosek zainteresowanego sędziego albo Kolegium Sądu Najwyższego.

§ 6. Od uchwały Krajowej Rady Sądownictwa w sprawach, o których mowa w § 5, zainteresowanemu sędziemu Sądu Najwyższego, a w przypadku gdy z wnioskiem o przeniesienie sędziego w stan spoczynku wystąpiło Kolegium Sądu Najwyższego także temu Kolegium, przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego. Odwołanie wnosi się w terminie miesiąca od doręczenia uchwały.

Art. 39. § 1. Datę przejścia albo przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego w stan spoczynku stwierdza Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 2. Na postanowienie, o którym mowa w § 1, sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje odwołanie do Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od jego doręczenia.

Art. 40. § 1. Na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego złożony po zasięgnięciu opinii Kolegium Sądu Najwyższego Krajowa Rada Sądownictwa może delegować na czas określony, nie dłuższy niż 6 miesięcy, sędziego sądu powszechnego lub wojskowego posiadającego co najmniej 10-letni staż na stanowisku sędziego, za jego zgodą, do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym.

§ 2. Delegowanie następuje po przeprowadzeniu konkursu, w którym może wziąć udział każdy sędzia spełniający wymagania określone w § 1.

§ 3. W okresie delegowania do pełnienia czynności, o których mowa w § 1, do sędziego mają odpowiednio zastosowanie przepisy określające prawa i obowiązki sędziego Sądu Najwyższego z wyłączeniem prawa do wynagrodzenia, o którym mowa w art. 50, oraz praw i obowiązków związanych z uczestnictwem w samorządzie sędziowskim i orzekaniem w sprawach dyscyplinarnych.

§ 4. Liczba sędziów delegowanych do pełnienia czynności sędziowskich w izbie Sądu Najwyższego nie może przekraczać 1/4 liczby stanowisk sędziowskich w tej izbie. Łączna liczba sędziów delegowanych do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym nie może przekraczać 1/4 liczby stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym.

Rozdział 5

Obowiązki i prawa sędziego Sądu Najwyższego

Art. 41. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego jest obowiązany postępować zgodnie ze ślubowaniem sędziowskim.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego powinien strzec wartości związanych ze sprawowaniem władzy sądowniczej i unikać wszystkiego, co mogłoby przynieść ujmę godności urzędu lub osłabiać zaufanie do jego bezstronności.

§ 3. Sędzia Sądu Najwyższego jest obowiązany do stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

Art. 42. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego jest obowiązany zachować w tajemnicy okoliczności sprawy, o których poza jawną rozprawą sądową powziął wiadomość ze względu na swoje stanowisko sędziowskie.

§ 2. Obowiązek zachowania tajemnicy trwa także po ustaniu stosunku służbowego.

§ 3. Obowiązek zachowania tajemnicy ustaje, gdy sędzia Sądu Najwyższego składa zeznania jako świadek przed sądem, chyba że ujawnienie tajemnicy zagraża dobru państwa albo takiemu ważnemu interesowi prywatnemu, który nie jest sprzeczny z celami wymiaru sprawiedliwości. W tych przypadkach od obowiązku zachowania tajemnicy może zwolnić sędziego Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, a Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego – Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa. Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego pełniącego funkcję Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa może zwolnić od obowiązku zachowania tajemnicy Krajowa Rada Sądownictwa.

§ 4. Sędzia Sądu Najwyższego nie podlega postępowaniu sprawdzającemu przewidzianemu w przepisach o ochronie informacji niejawnych.

Art. 43. § 1. Czas pracy sędziego Sądu Najwyższego określony jest wymiarem jego zadań.

§ 2. Kolegium Sądu Najwyższego po zasięgnięciu opinii zgromadzeń sędziów izby może ustalić wymiar zadań sędziego Sądu Najwyższego, o którym mowa w § 1, w okresie rozliczeniowym.

§ 3. Przy ustalaniu wymiaru zadań sędziego Sądu Najwyższego Kolegium Sądu Najwyższego bierze pod uwagę charakter zadań powierzonych sędziemu, stopień ich skomplikowania i nakład pracy potrzebny do ich wykonania, a także wzgląd na równomierny podział spraw między sędziów Sądu Najwyższego.

Art. 44. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego nie może pozostawać w innym stosunku służbowym lub stosunku pracy, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, badawczo-dydaktycznym lub badawczym w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego nie może podejmować innego zajęcia, które utrudniałoby pełnienie przez niego obowiązków sędziego Sądu Najwyższego, uchybiałoby godności urzędu lub mogłoby podważać zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości.

§ 3. O zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w § 1 i 2, a także o zamiarze ich kontynuowania w przypadku powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego sędzia Sądu Najwyższego zawiadamia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego w terminie 14 dni pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, uchybiało godności urzędu sędziego Sądu Najwyższego lub podważało zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości. W terminie 14 dni od doręczenia decyzji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o sprzeciwie sędzia może odwołać się do Kolegium Sądu Najwyższego, które sprzeciw uchyla albo decyzję utrzymuje w mocy.

§ 4. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego zawiadamia Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa o zamiarze podjęcia zatrudnienia lub innego zajęcia, o których mowa w § 1 i 2, a także o zamiarze ich kontynuowania po powołaniu na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Przewodniczący Krajowej Rady Sądownictwa pisemnie informuje o sprzeciwie, jeżeli uzna, że podjęcie albo kontynuowanie zatrudnienia lub innego zajęcia będzie utrudniało pełnienie obowiązków, uchybiało godności urzędu Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego lub podważało zaufanie do jego bezstronności lub niezawisłości. W terminie 14 dni od doręczenia decyzji Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa o sprzeciwie Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może odwołać się do Krajowej Rady Sądownictwa, która sprzeciw uchyla albo decyzję utrzymuje w mocy.

§ 5. Jeżeli Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego pełni funkcję Przewodniczącego Krajowej Rady Sądownictwa, zawiadomienie, o którym mowa w § 4, składa Prezydium Krajowej Rady Sądownictwa. Przepisy § 4 zdanie drugie i trzecie stosuje się odpowiednio.

§ 6. Sędzia Sądu Najwyższego nie może:

- 1) być członkiem zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej spółki prawa handlowego;

- 2) być członkiem zarządu, rady nadzorczej lub komisji rewizyjnej spółdzielni;
- 3) być członkiem zarządu fundacji prowadzącej działalność gospodarczą;
- 4) posiadać w spółce prawa handlowego więcej niż 10% akcji lub udziały przedstawiające więcej niż 10% kapitału zakładowego;
- 5) prowadzić działalności gospodarczej na własny rachunek lub wspólnie z innymi osobami, a także zarządzać taką działalnością lub być przedstawicielem bądź pełnomocnikiem w prowadzeniu takiej działalności.

§ 7. Przez spółkę prawa handlowego rozumie się spółkę handlową, a także inną spółkę, do której stosuje się przepisy prawa handlowego, w tym spółkę według prawa obcego.

§ 8. Wybór lub powołanie do władz spółki, spółdzielni lub fundacji z naruszeniem zakazów określonych w § 6 pkt 1–3 są z mocy prawa nieważne i nie podlegają wpisowi do właściwego rejestru.

§ 9. Przepisy § 1–3 i § 6–8 stosuje się odpowiednio do sędziów Sądu Najwyższego w stanie spoczynku.

Art. 45. Oświadczenie o stanie majątkowym, o którym mowa w art. (...) ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych, sędziowie Sądu Najwyższego składają Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego, zaś Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego – Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej. Analizy danych zawartych w oświadczeniu o stanie majątkowym sędziego dokonuje Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, a w oświadczeniu Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego – Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 46. Sędzia Sądu Najwyższego może orzekać wyłącznie w Sądzie Najwyższym.

Art. 47. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego nie może być pozbawiony wolności ani pociągnięty do odpowiedzialności karnej bez zezwolenia sądu dyscyplinarnego. Nie dotyczy to ujęcia na gorącym uczynku przestępstwa, jeżeli zatrzymanie sędziego jest niezbędne do zapewnienia prawidłowego toku postępowania. Do czasu wydania uchwały

zezwalającej na pociągnięcie sędziego do odpowiedzialności karnej wolno podejmować tylko czynności niecierpiące zwłoki.

§ 2. O zatrzymaniu sędziego Sądu Najwyższego niezwłocznie powiadamia się Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, który może nakazać natychmiastowe zwolnienie zatrzymanego.

§ 3. Jeżeli wniosek o zezwolenie na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie dotyczy sędziego Sądu Najwyższego ujętego na gorącym uczynku zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 8 lat, występku, o którym mowa w art. 177 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2023 r. poz. 289) w związku z art. 178 § 1 tej ustawy, a także w art. 178a § 1 lub 4 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny, i pozostającego nadal zatrzymanym, sąd dyscyplinarny podejmuje uchwałę w przedmiocie wniosku niezwłocznie, nie później niż przed upływem 24 godzin od jego wpływu do sądu dyscyplinarnego. Uchwała zezwalająca na pociągnięcie do odpowiedzialności karnej lub tymczasowe aresztowanie sędziego jest natychmiast wykonalna.

§ 4. W terminie 7 dni od doręczenia uchwały odmawiającej zezwolenia na pociągnięcie sędziego Sądu Najwyższego do odpowiedzialności karnej przysługuje organowi lub osobie, która wniosła o zezwolenie, oraz Rzecznikowi Dyscyplinarnemu Sądu Najwyższego zażalenie do sądu dyscyplinarnego drugiej instancji. W tym samym terminie zainteresowanemu sędziemu przysługuje zażalenie na uchwałę zezwalającą na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej.

Art. 48. § 1. W sprawach o roszczenia ze stosunku służbowego sędziemu Sądowi Najwyższemu przysługuje droga sądowa.

§ 2. Spory ze stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego lub z nim związane rozstrzygają sądy pracy i ubezpieczeń społecznych.

Art. 49. Sędzia Sądu Najwyższego niezwłocznie zawiadamia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o toczącej się sprawie sądowej, w której występuje w charakterze strony lub uczestnika postępowania.

Art. 50. § 1. Wynagrodzenie zasadnicze sędziego Sądu Najwyższego stanowi wielokrotność podstawy ustalenia tego wynagrodzenia, z zastosowaniem mnożnika 4,13.

§ 2. Podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Sądu Najwyższego w danym roku stanowi przeciętne wynagrodzenie w drugim kwartale roku poprzedniego, ogłaszane w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” przez Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego na podstawie art. 20 pkt 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2023 r. poz. 1251), z zastrzeżeniem § 3.

§ 3. Jeżeli przeciętne wynagrodzenie, o którym mowa w § 2, jest niższe od przeciętnego wynagrodzenia ogłoszonego za drugi kwartał roku poprzedzającego – przyjmuje się podstawę ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Sądu Najwyższego w dotychczasowej wysokości.

§ 4. Wynagrodzenie sędziego Sądu Najwyższego określa się w dwóch stawkach. Stawka druga stanowi 115% stawki pierwszej.

§ 5. Sędzia Sądu Najwyższego, obejmując stanowisko, otrzymuje wynagrodzenie zasadnicze w stawce pierwszej. Po 7 latach pracy wynagrodzenie zasadnicze sędziego Sądu Najwyższego podwyższa się do stawki drugiej.

§ 6. W związku z pełnioną funkcją sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje dodatek funkcyjny, którego wysokość ustala się z zastosowaniem mnożników podstawy ustalenia wynagrodzenia zasadniczego sędziego Sądu Najwyższego, o której mowa w § 2.

§ 7. Tabelę mnożników służących do ustalenia wysokości dodatków funkcyjnych określa załącznik do ustawy.

Art. 51. Sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje dodatek za długoletnią pracę wynoszący za każdy rok 1% wynagrodzenia zasadniczego, nie więcej jednak niż 20% tego wynagrodzenia. Do okresu pracy, od którego zależy wysokość dodatku, wlicza się również przypadający przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego okres stosunku służbowego lub stosunku pracy, jak również okres wykonywania zawodu adwokata, radcy prawnego lub notariusza.

Art. 52. § 1. Sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje gratyfikacja jubileuszowa w wysokości:

- 1) po 20 latach pracy – 100% wynagrodzenia miesięcznego;
- 2) po 25 latach pracy – 150% wynagrodzenia miesięcznego;
- 3) po 30 latach pracy – 200% wynagrodzenia miesięcznego;
- 4) po 35 latach pracy – 250% wynagrodzenia miesięcznego;
- 5) po 40 latach pracy – 350% wynagrodzenia miesięcznego;
- 6) po 45 latach pracy – 400% wynagrodzenia miesięcznego.

§ 2. Do okresu pracy uprawniającego do gratyfikacji jubileuszowej wlicza się wszystkie poprzednie okresy służby i zatrudnienia, w tym okres wykonywania zawodu adwokata, radcy prawnego lub notariusza, oraz inne okresy, jeżeli z mocy odrębnych przepisów podlegają one wliczeniu do okresu pracy, od którego zależą uprawnienia pracownicze.

Art. 53. § 1. Sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje corocznie urlop dodatkowy w wymiarze 12 dni roboczych.

§ 2. Sędziemu Sądu Najwyższego może być na jego wniosek udzielony płatny urlop dla poratowania zdrowia w czasie nieprzekraczającym 6 miesięcy.

§ 3. Urlopu dla poratowania zdrowia udziela Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

§ 4. Od decyzji o odmowie udzielenia urlopu dla poratowania zdrowia sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje w terminie miesiąca od dnia jej doręczenia odwołanie do Sądu Najwyższego.

§ 5. Z ważnych powodów Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego może udzielić sędziemu Sądu Najwyższego, na jego wniosek, urlopu bezpłatnego. Podejmując decyzję o udzieleniu i długości urlopu bezpłatnego, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego uwzględnia okoliczności wskazane we wniosku sędziego i dobro wymiaru sprawiedliwości. Od decyzji o odmowie udzielenia urlopu bezpłatnego sędziemu przysługuje w terminie 14 dni odwołanie do Kolegium Sądu Najwyższego.

Art. 54. § 1. W okresie nieobecności z powodu choroby sędziego Sądu Najwyższego otrzymuje 80% wynagrodzenia, nie dłużej jednak niż przez okres roku. Do okresu tego wlicza się okresy poprzedniej

przerwy w pełnieniu służby z powodu choroby lub urlopu dla poratowania zdrowia, jeżeli okres czynnej służby nie przekroczył 30 dni. Po upływie roku nieobecności z powodu choroby sędzieja otrzymuje 50% wynagrodzenia.

§ 2. Jeżeli nieobecność sędziego Sądu Najwyższego nastąpiła z powodu:

- 1) wypadku przy pracy albo w drodze do pracy lub z pracy;
- 2) choroby przypadającej w okresie ciąży;
- 3) choroby powstałej w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami wykonywania czynności sędziego;
- 4) choroby spowodowanej przez inną osobę w wyniku popełnienia przez nią umyślnego czynu zabronionego, w związku z wykonywaniem czynności sędziego, stwierdzonego orzeczeniem wydanym przez uprawniony organ;
- 5) poddania się niezbędnym badaniom lekarskim przewidzianym dla kandydatów na dawców komórek, tkanek i narządów oraz poddania się zabiegowi pobrania komórek, tkanek i narządów

– sędzieja zachowuje prawo do 100% wynagrodzenia, nie dłużej jednak niż przez okres roku.

§ 3. Do nieobecności sędziego Sądu Najwyższego z powodów, o których mowa w § 2, przepisy § 1 zdanie drugie i trzecie stosuje się.

§ 4. W razie niemożności wykonywania pracy z innych przyczyn, uprawniających do uzyskania świadczeń określonych w przepisach o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego, sędziemu Sądu Najwyższego przysługuje wynagrodzenie w wysokości świadczeń pieniężnych z ubezpieczenia społecznego przez okres przewidziany w tych przepisach.

§ 5. Okres nieobecności w pracy z powodu choroby oraz niemożności wykonywania pracy, o której mowa w § 4, stwierdza zaświadczenie lekarskie wystawione zgodnie z art. 55 ust. 1 i art. 55a ust. 7 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz.U. z 2022 r. poz. 1732 ze zm.) albo wydruk zaświadczenia lekarskiego, o którym mowa w art. 55a ust. 6 tej ustawy, z tym że w przypadku:

- 1) poddania się niezbędnym badaniom lekarskim przewidzianym dla kandydatów na dawców komórek, tkanek i narządów oraz

niezdolności do pracy wskutek poddania się zabiegowi pobrania komórek, tkanek i narządów – zaświadczenie wystawione przez lekarza na zwykłym druku, zgodnie z art. 53 ust. 3 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa;

- 2) o którym mowa w art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa – decyzja wydana przez właściwy organ albo uprawniony podmiot na podstawie przepisów o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi;
- 3) urlopu macierzyńskiego – zaświadczenie lekarskie wystawione na zwykłym druku, określające przewidywaną datę porodu – za okres przed porodem, odpis skrócony aktu urodzenia dziecka lub jego kopia – za okres po porodzie;
- 4) konieczności osobistego sprawowania przez sędziego Sądu Najwyższego opieki nad dzieckiem własnym lub małżonka sędziego, dzieckiem przysposobionym, dzieckiem przyjętym na wychowanie i utrzymanie, do ukończenia przez nie 8. roku życia, w przypadku:
 - a) nieprzewidzianego zamknięcia żłobka, klubu dziecięcego, przedszkola lub szkoły, do których dziecko uczęszcza, a także w przypadku choroby niani, z którą rodzice mają zawartą umowę uaktywniającą, o której mowa w art. 50 ustawy z dnia 4 lutego 2011 r. o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 (Dz.U. z 2022 r. poz. 1324 ze zm.), lub dziennego opiekuna, sprawujących opiekę nad dzieckiem,
 - b) porodu lub choroby małżonka sędziego Sądu Najwyższego lub rodzica dziecka sędziego, stale opiekujących się dzieckiem, jeżeli poród lub choroba uniemożliwia temu małżonkowi lub rodzicowi sprawowanie opieki nad dzieckiem,
 - c) pobytu małżonka sędziego Sądu Najwyższego lub rodzica dziecka sędziego, stale opiekujących się dzieckiem, w szpitalu lub innym zakładzie leczniczym podmiotu leczniczego wykonującego działalność leczniczą w rodzaju stacjonarne i całodobowe świadczenia zdrowotne

– oświadczenie sędziego.

§ 6. Doręczenie zaświadczenia lekarskiego odbywa się przy wykorzystaniu profilu informacyjnego, o którym mowa w art. 58 ust. 1 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, na zasadach określonych w tej ustawie. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego wykorzystuje lub tworzy profil informacyjny płatnika składek, o którym mowa w art. 58 ust. 1 tej ustawy.

§ 7. Wydruk zaświadczenia lekarskiego, o którym mowa w art. 55a ust. 6 ustawy z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa, zaświadczenie lekarskie, o którym mowa w art. 55a ust. 7 tej ustawy, zaświadczenie wystawione przez lekarza na zwykłym druku w przypadkach, o których mowa w § 5 pkt 1 i 3, decyzję, odpis skrócony aktu urodzenia dziecka lub jego kopię, sędziego Sądu Najwyższego jest obowiązany dostarczyć Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ich otrzymania.

§ 8. Sędzia Sądu Najwyższego jest obowiązany złożyć Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego oświadczenie o wystąpieniu okoliczności, o których mowa w § 5 pkt 4, w terminie 7 dni od dnia ich zaistnienia.

§ 9. Za inną usprawiedliwioną nieobecność w pracy sędziemu Sądowi Najwyższego przysługuje wynagrodzenie.

§ 10. W przypadkach, w których pracownikom podlegającym ubezpieczeniu społecznemu przysługują zasiłki niezależnie od prawa do wynagrodzenia, sędziemu Sądowi Najwyższego przysługuje świadczenie pieniężne w wysokości zasiłku z ubezpieczenia społecznego.

Art. 55. § 1. W razie ujawnienia u sędziego Sądu Najwyższego choroby, co do której zachodzi podejrzenie, że powstała w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami wykonywania czynności sędziego, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego kieruje sędzię do lekarza orzecznika Zakładu Ubezpieczeń Społecznych z urzędu lub na wniosek sędziego. Od orzeczenia lekarza orzecznika sędziemu przysługuje sprzeciw do komisji lekarskiej Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego orzeczenia.

§ 2. Za chorobę powstałą w związku ze szczególnymi właściwościami lub warunkami wykonywania czynności sędziego uznaje się chorobę spowodowaną działaniem czynników szkodliwych występujących w miejscu wykonywania czynności sędziego Sądu Najwyższego albo w związku ze sposobem wykonywania czynności sędziego.

§ 3. Koszty badania i wydania orzeczenia przez lekarza orzecznika oraz komisję lekarską Zakładu Ubezpieczeń Społecznych pokrywa Skarb Państwa ze środków pozostających w dyspozycji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego.

Art. 56. Sędziemu Sądu Najwyższemu może zostać udzielony urlop rehabilitacyjny na zasadach określonych w art. (...) ustawy z dnia (...) – Prawo o ustroju sądów powszechnych.

Art. 57. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego w stanie czynnym mianowany, powołany lub wybrany do pełnienia funkcji w organach państwowych lub samorządu terytorialnego, w służbie dyplomatycznej, konsularnej lub organach organizacji międzynarodowych oraz ponadnarodowych działających na podstawie umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską jest obowiązany zrzec się niezwłocznie pełnienia urzędu, chyba że przechodzi w stan spoczynku.

§ 2. Sędziemu Sądu Najwyższego w stanie czynnym ubiegającemu się o mandat posła albo senatora, albo radnego udziela się urlopu bezpłatnego na czas kampanii wyborczej.

§ 3. Sędzia Sądu Najwyższego, który zrzekł się pełnienia urzędu z przyczyn określonych w § 1, ma prawo powrotu do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, jeżeli przerwa w pełnieniu obowiązków sędziego nie przekracza 9 lat, chyba że pełnił funkcje sędziowskie lub prokuratorskie w międzynarodowych lub ponadnarodowych organach sądowych.

§ 4. W przypadku przewidzianym w § 3 Krajowa Rada Sądownictwa z inicjatywy zainteresowanego przedstawia Prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, chyba że nie spełnia on warunków do powołania do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego.

Po powołaniu do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego zajmuje poprzednio zajmowane miejsce służbowe, niezależnie od liczby stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym i liczby stanowisk sędziowskich we właściwej izbie Sądu Najwyższego.

§ 5. W razie odmowy przedstawienia wniosku, o którym mowa w § 4, zainteresowanemu służy odwołanie do Sądu Najwyższego w terminie miesiąca od doręczenia uchwały.

Art. 58. § 1. Sędziemu Sądu Najwyższego stale zamieszkałemu poza Warszawą przysługuje bezpłatne zakwaterowanie w Warszawie oraz zwrot kosztów przejazdu i dodatek z tytułu rozłąki z rodziną.

§ 2. Świadczenia i należności, o których mowa w § 1, nie przysługują, gdy odległość od miejscowości, w której sędzia Sądu Najwyższego ma miejsce stałego zamieszkania, do Warszawy nie przekracza 60 km, chyba że Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego na wniosek sędziego uzna, że jest to uzasadnione ze względu na zakres obowiązków, warunki dojazdu lub inne szczególne okoliczności dotyczące sędziego. Od decyzji o odmowie przyznania świadczeń i należności, o których mowa w § 1, sędzia Sądu Najwyższego może odwołać się w terminie 14 dni od jej doręczenia do Kolegium Sądu Najwyższego.

§ 3. Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego po zasięgnięciu opinii Kolegium Sądu Najwyższego określi w drodze zarządzenia zasady zapewnienia bezpłatnego zakwaterowania sędziom Sądu Najwyższego stale zamieszkałym poza Warszawą, a także wysokość i warunki wypłacania im zwrotu poniesionych kosztów przejazdu oraz dodatku za rozłąkę, mając na uwadze konieczność zapewnienia sędziom Sądu Najwyższego warunków pracy odpowiadających godności urzędu oraz specyficie i zakresowi ich obowiązków.

Art. 59. Sędziemu Sądu Najwyższego w stanie spoczynku przysługuje uposażenie w wysokości 75% wynagrodzenia zasadniczego i dodatku za wysługę lat, pobieranych na ostatnio zajmowanym stanowisku. Uposażenie to jest waloryzowane w terminach i w wysokości stosownie do zmian wynagrodzenia zasadniczego sędziów Sądu Najwyższego w stanie czynnym.

Art. 60. Sędziemu Sądu Najwyższego przechodzącemu w stan spoczynku przysługuje jednorazowa odprawa w wysokości 6-miesięcznego wynagrodzenia.

Rozdział 6

Odpowiedzialność dyscyplinarna

Art. 61. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego odpowiada dyscyplinarnie za naruszenie obowiązków służbowych, oczywistą i rażąco obrazę przepisów prawa i uchybienie godności urzędu.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego odpowiada dyscyplinarnie także za swoje postępowanie przed objęciem stanowiska, jeżeli okazał się przez nie niegodnym urzędu sędziego.

§ 3. Nie stanowi przewinienia dyscyplinarnego czyn, którego społeczna szkodliwość jest znikoma.

§ 4. Za wykroczenia sędziego Sądu Najwyższego może odpowiadać tylko dyscyplinarnie.

§ 5. Sędzia Sądu Najwyższego może wyrazić zgodę na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej za wykroczenie, o którym mowa w rozdziale XI ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz.U. z 2023 r. poz. 2119). Wyrażenie zgody następuje w drodze przyjęcia przez sędziego mandatu karnego albo uiszczenia grzywny, w przypadku ukarania mandatem karnym zaocznym, o którym mowa w art. 98 § 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz.U. z 2023 r. poz. 1124).

§ 6. Wyrażenie przez sędziego Sądu Najwyższego zgody na pociągnięcie go do odpowiedzialności karnej w trybie określonym w § 5 wyłącza odpowiedzialność dyscyplinarną.

Art. 62. § 1. Sądem dyscyplinarnym dla sędziów Sądu Najwyższego jest:

- 1) w pierwszej instancji – Sąd Najwyższy w składzie trzech sędziów Sądu Najwyższego;
- 2) w drugiej instancji – Sąd Najwyższy w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego.

§ 2. Prawo orzekania w sądzie dyscyplinarnym przysługuje wszystkim sędziom Sądu Najwyższego, z wyjątkiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesów Sądu Najwyższego oraz Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego i jego zastępcy.

§ 3. Skład sądu dyscyplinarnego wyznacza Kolegium Sądu Najwyższego w drodze losowania z listy sędziów Sądu Najwyższego, z tym że w składzie sądu pierwszej instancji zasiada przynajmniej jeden sędzia stale orzekający w sprawach karnych, pełniąc funkcję przewodniczącego składu, oraz przynajmniej jeden sędzia stale orzekający w sprawach należących do właściwości izby, w której stanowisko zajmuje obwiniony, a w składzie sądu drugiej instancji – przynajmniej dwóch sędziów stale orzekających w sprawach karnych, z których starszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego pełni funkcję przewodniczącego składu i przynajmniej dwóch sędziów stale orzekających w sprawach należących do właściwości izby, w której stanowisko zajmuje obwiniony.

Art. 63. Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego i jego zastępcę wybiera Kolegium Sądu Najwyższego na okres 4 lat.

Art. 64. § 1. Karami dyscyplinarnymi są:

- 1) upomnienie;
- 2) nagana;
- 3) obniżenie wynagrodzenia zasadniczego sędziego Sądu Najwyższego o 5–50% na okres od 6 miesięcy do 2 lat;
- 4) usunięcie z zajmowanej funkcji;
- 5) złożenie sędziego Sądu Najwyższego z urzędu.

§ 2. Wymierzenie kary, o której mowa w § 1 pkt 2, pociąga za sobą przez okres 3 lat niemożność udziału w Kolegium Sądu Najwyższego, orzekania w sądzie dyscyplinarnym oraz pełnienia funkcji.

§ 3. Wymierzenie kary, o której mowa w § 1 pkt 3–4, pociąga za sobą skutki wymienione w § 2 przez okres 5 lat.

§ 4. Wymierzenie kary, o której mowa w § 1 pkt 5, pociąga za sobą utratę możliwości ponownego powołania ukaranego na urząd sędziego.

§ 5. Obok kary dyscyplinarnej sąd dyscyplinarny może orzec dodatkowo obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego, określając odpowiedni ze względu na okoliczności sprawy sposób jego wykonania.

§ 6. Sąd dyscyplinarny może podać prawomocny wyrok dyscyplinarny do wiadomości publicznej poprzez zamieszczenie go na stronie internetowej Sądu Najwyższego. Zamieszczeniu podlega sentencja wyroku, z wyłączeniem danych dotyczących tożsamości osoby fizycznej lub innej osoby, jeżeli jest to konieczne dla ochrony słusznych interesów tych osób.

§ 7. W przypadku przewinienia dyscyplinarnego lub wykroczenia mniejszej wagi sąd dyscyplinarny może odstąpić od wymierzenia kary.

Art. 65. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego w stanie spoczynku stosuje się odpowiednio przepisy o odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego, z tym że zamiast kar, o których mowa w art. 64 § 1, sąd dyscyplinarny orzeka kary:

- 1) upomnienia;
- 2) nagany;
- 3) obniżenia uposażenia o 5–50% na okres od 6 miesięcy do 2 lat;
- 4) zawieszenia podwyższenia uposażenia, o którym mowa w art. 59 zdanie drugie, na okres od roku do 3 lat;
- 5) pozbawienia prawa do stanu spoczynku wraz z prawem do uposażenia.

Art. 66. § 1. Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego podejmuje czynności dyscyplinarne na żądanie Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Kolegium Sądu Najwyższego, Prokuratora Generalnego lub z własnej inicjatywy, po wstępnym wyjaśnieniu okoliczności niezbędnych do ustalenia znamion przewinienia, a także złożeniu wyjaśnień przez sędziego Sądu Najwyższego, chyba że złożenie tych wyjaśnień nie jest możliwe. Czynności wyjaśniające powinny być przeprowadzone w terminie 30 dni od dnia podjęcia pierwszej czynności przez Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego.

§ 2. Po przeprowadzeniu postępowania, o którym mowa w § 1, jeżeli zachodzą podstawy do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego wszczyną postępowanie dyscyplinarne i przedstawia sędziemu Sądu Najwyższego zarzuty na piśmie. Po przedstawieniu zarzutów obwiniony w terminie 14 dni może złożyć wyjaśnienia oraz zgłosić wnioski o przeprowadzenie dowodów.

§ 3. Po upływie terminu, o którym mowa w § 2, a w razie potrzeby po przeprowadzeniu dalszych dowodów, Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego składa wniosek o rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Wniosek powinien zawierać dokładne określenie zarzucanego czynu, wykaz dowodów uzasadniających wniosek oraz uzasadnienie.

§ 4. Jeżeli Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego nie znajduje podstaw do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego na żądanie uprawnionego organu, wydaje postanowienie o odmowie jego wszczęcia. W terminie 7 dni od dnia doręczenia tego postanowienia organowi, który złożył wniosek o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego, służy zażalenie do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji. Odpis postanowienia doręcza się organom, o których mowa w § 1. W terminie 14 dni od dnia doręczenia tego postanowienia każdemu organowi, o którym mowa w § 1, służy zażalenie do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji.

§ 5. Jeżeli Rzecznik Dyscyplinarny Sądu Najwyższego nie znajduje podstaw do złożenia wniosku o rozpoznanie sprawy dyscyplinarnej, wydaje postanowienie o umorzeniu postępowania dyscyplinarnego. Odpis postanowienia doręcza się obwinionemu i organom, o których mowa w § 1. W terminie 7 dni od dnia doręczenia tego postanowienia każdemu organowi, o którym mowa w § 1, oraz obwinionemu służy zażalenie do sądu dyscyplinarnego pierwszej instancji.

§ 6. Zażalenie powinno być rozpoznane w terminie 14 dni od dnia jego wniesienia do sądu. W przypadku uchylenia zaskarżonego postanowienia, wskazania sądu dyscyplinarnego co do dalszego postępowania są wiążące dla Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego.

§ 7. Od orzeczeń dyscyplinarnych nie przysługuje kasacja.

Rozdział 7

Postępowanie przed Sądem Najwyższym

Oddział 1

Przepisy ogólne

Art. 67. Sąd Najwyższy orzeka w składzie trzech sędziów, chyba że ustawa stanowi inaczej.

Art. 68. § 1. Sędzia delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym nie może tworzyć jednoosobowego składu orzekającego i pełnić funkcji przewodniczącego składu orzekającego.

§ 2. W kolejalnym składzie orzekającym Sądu Najwyższego może brać udział tylko jeden sędzia delegowany do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym.

Art. 69. § 1. Prezes Sądu Najwyższego dokonuje przydziału spraw i wyznacza kolejalne składy orzekające.

§ 2. Sprawy są przydzielane sędziom Sądu Najwyższego losowo, według kolejności wpływu w poszczególnych kategoriach spraw, chyba że przydział następuje na rzecz sędziego pełniącego dyżur.

§ 3. Czynności w sprawach są podejmowane z zachowaniem kolejności wpływu w poszczególnych kategoriach spraw, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej lub przemawia za tym wzgląd na jednolitość orzecznictwa lub ważne powody związane ze sprawnością postępowania przed Sądem Najwyższym.

§ 4. Z ważnych powodów, w szczególności jeżeli przemawia za tym szczególnie istotny interes strony lub uczestnika postępowania bądź wzgląd na jednolitość orzecznictwa, Prezes Sądu Najwyższego może zarządzić rozpoznanie sprawy poza kolejnością.

Art. 70. Sąd Najwyższy może zażądać sporządzenia uzasadnienia, jeżeli nie zawiera go zaskarżone orzeczenie.

Art. 71. § 1. Sąd Najwyższy w przypadku stwierdzenia przy rozpoznawaniu sprawy oczywistej obrazy przepisów – niezależnie

od innych uprawnień – wytyka uchybienie właściwemu sądowi. Przed wytknięciem uchybienia Sąd Najwyższy obowiązany jest pouczyć sędziego lub sędziów wchodzących w skład sądu orzekającego o możliwości złożenia na piśmie wyjaśnień w terminie 7 dni. Stwierdzenie i wytknięcie uchybienia nie ma wpływu na rozstrzygnięcie sprawy.

§ 2. O wytknięciu uchybienia Sąd Najwyższy zawiadamia prezesa właściwego sądu i Krajową Radę Sądownictwa.

Art. 72. § 1. Dla każdej sprawy z zakresu, o którym mowa w art. 1 § 2 i § 3 pkt 1 i 2, tworzy się akta.

§ 2. Akta są tworzone i przetwarzane w postaci papierowej. Tworzenie lub przetwarzanie akt może następować także z wykorzystaniem technik informatycznych, w tym systemu elektronicznego zarządzania dokumentacją w rozumieniu przepisów o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach.

§ 3. Akta sprawy udostępnia się stronom i uczestnikom postępowania. Strony i uczestnicy postępowania mają prawo przeglądać akta sprawy i otrzymywać odpisy, kopie lub wyciągi z tych akt.

§ 4. Akta wszystkich zakończonych prawomocnie spraw sądowych Sądu Najwyższego przechowuje się w Sądzie Najwyższym przez okres niezbędny ze względu na rodzaj i charakter sprawy oraz znaczenie materiałów zawartych w aktach jako źródła informacji.

§ 5. Po okresie przechowywania w Sądzie Najwyższym akta sprawy podlegają przekazaniu do właściwych archiwów państwowych albo zniszczeniu.

§ 6. Regulamin Sądu Najwyższego określi:

- 1) sposób tworzenia i przetwarzania,
- 2) warunki i tryb przechowywania i przekazywania,
- 3) warunki i tryb niszczenia

akt, o których mowa w § 1.

Art. 73. § 1. Orzeczenia Sądu Najwyższego są publikowane wraz z uzasadnieniem w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Sądu Najwyższego. Z orzeczeniem lub jego uzasadnieniem

publikuje się również zgłoszone zdanie odrębne wraz z jego uzasadnieniem.

§ 2. Szczegółowe zasady publikowania orzeczeń Sądu Najwyższego w Biuletynie Informacji Publicznej określa regulamin Sądu Najwyższego.

Oddział 2

Rozstrzygnięcie zagadnień prawnych

Art. 74. § 1. Sąd Najwyższy podejmuje uchwały w składzie trzech sędziów oraz w składach powiększonych, którymi są:

- 1) skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego;
- 2) skład izby Sądu Najwyższego;
- 3) skład połączonych izb Sądu Najwyższego;
- 4) pełny skład Sądu Najwyższego.

§ 2. W składach powiększonych Sądu Najwyższego nie mogą brać udziału sędziowie delegowani do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym.

§ 3. Sąd Najwyższy podejmuje uchwały na posiedzeniu jawnym, chyba że przewodniczący składu orzekającego zarządzi inaczej. Uchwała jest ogłaszana publicznie.

Art. 75. § 1. Jeżeli Sąd Najwyższy, rozpoznając sprawę, w której wydane orzeczenie nie podlega zaskarżeniu, poweźmie poważne wątpliwości co do wykładni prawa, może odroczyć rozpoznanie sprawy i przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi siedmiu sędziów.

§ 2. Postanowienie o przedstawieniu zagadnienia prawnego powiększonemu składowi Sądu Najwyższego wymaga uzasadnienia.

Art. 76. § 1. Jeżeli w orzecznictwie sądów powszechnych, sądów wojskowych lub Sądu Najwyższego ujawnią się rozbieżności w wykładni przepisów prawa będących podstawą ich orzekania, Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego lub Prezes Sądu Najwyższego może, w celu zapewnienia jednolitości orzecznictwa, przedstawić wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego Sądowi Najwyższemu w powiększonym składzie.

§ 2. Z wnioskiem, o którym mowa w § 1, mogą wystąpić również Rzecznik Praw Obywatelskich, Prokurator Generalny oraz, w zakresie swojej właściwości, Prezes Prokuratury Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej, Rzecznik Praw Dziecka, Rzecznik Praw Pacjenta i Przewodniczący Rady Dialogu Społecznego, Przewodniczący Komisji Nadzoru Finansowego, Rzecznik Finansowy i Rzecznik Małych i Średnich Przedsiębiorców.

§ 3. Wniosek o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego wymaga uzasadnienia, które powinno obejmować zwłaszcza szczegółowe wskazanie rozbieżności, o których mowa w § 1.

Art. 77. § 1. O posiedzeniu powiększonego składu Sądu Najwyższego wyznaczonym w celu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego zawiadamia się Rzecznika Praw Obywatelskich i Prokuratora Generalnego oraz organ wymieniony w art. 76 § 2, jeżeli wystąpił o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego.

§ 2. O posiedzeniu powiększonego składu Sądu Najwyższego wyznaczonym w celu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego związanego z konkretną sprawą zawiadamia się ponadto obrońców oraz pełnomocników stron uprawnionych do występowania przed Sądem Najwyższym, jeżeli występują w sprawie.

§ 3. Osoby, o których mowa w § 1 i 2, mogą wziąć udział w posiedzeniu. W posiedzeniach składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego oraz składu izby Sądu Najwyższego w zastępstwie Rzecznika Praw Obywatelskich może brać udział wyznaczony przez niego zastępca, a w zastępstwie Prokuratora Generalnego – zastępca Prokuratora Generalnego, prokurator Prokuratury Krajowej lub prokurator innej jednostki organizacyjnej prokuratury, delegowany do wykonywania czynności w Prokuraturze Krajowej, wyznaczony przez Prokuratora Generalnego lub jego zastępcę do udziału w posiedzeniach Sądu Najwyższego.

§ 4. Niestawiennictwo na posiedzeniu osób, o których mowa w § 1 i 2, jeżeli zostały prawidłowo powiadomione, nie wstrzymuje postępowania.

§ 5. Prezes Sądu Najwyższego lub przewodniczący składu orzekającego może zobowiązać osoby zawiadomione o posiedzeniu do przed-

stawienia na piśmie przed posiedzeniem uzasadnionych wniosków co do kierunku rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia lub zwrócić się o wyrażenie stanowiska do innych podmiotów, których ustawowe lub statutowe zadania wiążą się z przedmiotem postępowania.

Art. 78. § 1. Jeżeli skład Sądu Najwyższego uzna, że przedstawione zagadnienie prawne wymaga wyjaśnienia, a rozbieżności – rozstrzygnięcia, podejmuje uchwałę, w przeciwnym razie odmawia jej podjęcia, a jeżeli podjęcie uchwały stało się zbędne – umarza postępowanie.

§ 2. Do wydania orzeczenia w składzie połączonych izb lub w pełnym składzie Sądu Najwyższego wymagana jest obecność co najmniej 2/3 sędziów każdej z izb. Do wydania orzeczenia w składzie izby Sądu Najwyższego wymagana jest obecność 2/3 sędziów tej izby.

§ 3. Jeżeli skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego uzna, że znaczenie dla praktyki sądowej lub powaga występujących wątpliwości to uzasadniają, może przedstawić zagadnienie prawne składowi izby, natomiast izba – składowi połączonych izb albo pełnemu składowi Sądu Najwyższego.

Art. 79. § 1. Sędzia Sądu Najwyższego podlega wyłączeniu od udziału w rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego związanego z konkretną sprawą na zasadach przewidzianych w przepisach właściwych do rozpoznania tej sprawy. Zawiadomienie o podstawie wyłączenia sędziego może złożyć także inny sędzia Sądu Najwyższego będący członkiem składu orzekającego.

§ 2. Sędzia Sądu Najwyższego podlega wyłączeniu od udziału w rozstrzygnięciu zagadnienia prawnego, o którym mowa w art. 76, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności w tej sprawie. Sędzia Sądu Najwyższego jest obowiązany zawiadomić Sąd Najwyższy o podstawie swojego wyłączenia. Zawiadomienie o podstawie wyłączenia może złożyć także podmiot, który wystąpił o rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego, albo inny sędzia Sądu Najwyższego, będący członkiem składu orzekającego.

§ 3. Sąd Najwyższy orzeka w przedmiocie wyłączenia w składzie trzech sędziów, po złożeniu wyjaśnienia przez sędziego Sądu Najwyższego, chyba że zawiadomił on o podstawie swego wyłączenia. W przypadku niezłożenia wyjaśnienia w terminie 7 dni od dnia przedstawienia sędziemu akt sprawy Sąd Najwyższy może orzec w przedmiocie wyłączenia bez złożenia wyjaśnienia.

Art. 80. § 1. Uchwała zostaje podjęta po niejawnym naradzie sędziów uczestniczących w składzie orzekającym. Narada obejmuje sprawozdanie sędziego sprawozdawcy, dyskusję, głosowanie nad rozstrzygnięciem, omówienie zasadniczych motywów rozstrzygnięcia oraz sporządzenie uchwały.

§ 2. Przewodniczący zbiera głosy sędziów według ich starszeństwa służbowego, poczynając od najmłodszego służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego, a sam głosuje ostatni. Sprawozdawca, także gdy jest przewodniczącym, głosuje jako pierwszy. Sędzia nie może wstrzymać się od głosowania, a uchwała zostaje podjęta większością głosów.

§ 3. Uchwałę podpisują wszyscy sędziowie. Sędzia, który przy głosowaniu nie zgodził się z większością, może przy podpisywaniu uchwały zgłosić zdanie odrębne, dodając do podpisu odpowiednią wzmiankę.

§ 4. Jeżeli na naradzie sędziowskiej w składzie izby lub połączonych izb albo pełnego składu Sądu Najwyższego, przy parzystej liczbie sędziów, żadne z proponowanych rozstrzygnięć nie uzyskało większości głosów, Sąd Najwyższy odracza posiedzenie. Kolejny termin posiedzenia wyznacza się nie wcześniej niż po upływie miesiąca od dnia odroczenia posiedzenia.

Art. 81. § 1. Uchwałę ogłasza się bezpośrednio po jej podjęciu. Sąd Najwyższy może odroczyć ogłoszenie uchwały na okres do 30 dni. Uchwałę ogłasza przewodniczący w obecności składu orzekającego, także wtedy gdy ogłoszenie zostało odroczone.

§ 2. Na żądanie sędziego, który zgłosił zdanie odrębne, przewodniczący ogłasza o zgłoszeniu tego zdania, a sędzia może ustnie przedstawić zwięzłe motywy swojego zdania odrębnego. W przypadku zgłoszenia zdania odrębnego na żądanie sędziego należy ten fakt za-

znaczyć w orzeczeniu, dopisując przy imieniu i nazwisku tego sędziego wyrazy „zdanie odrębne”.

§ 3. Uzasadnienie uchwały lub innego orzeczenia sporządza w terminie 30 dni sędzia sprawozdawca, chyba że złożył zdanie odrębne; w takim przypadku uzasadnienie sporządza sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, wyznaczony przez przewodniczącego.

§ 4. Jeżeli sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez sędziego sprawozdawcę nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, uzasadnienie uchwały lub innego orzeczenia sporządza sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia, wyznaczony przez przewodniczącego.

§ 5. Uzasadnienie orzeczenia podpisują wszyscy sędziowie, nie wyłączając sędziów przegłosowanych i tych, którzy zgłosili zdanie odrębne. Jeżeli sędzia nie może podpisać uzasadnienia, przewodniczący lub sędzia najstarszy służbą na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego zaznacza pod uzasadnieniem przyczynę braku podpisu.

§ 6. W chwili podpisywania uzasadnienia sędzia może zgłosić zdanie odrębne do uzasadnienia, dodając do podpisu odpowiednią wzmiankę.

§ 7. Uzasadnienie zdania odrębnego do orzeczenia lub jego uzasadnienia sporządza się w terminie 30 dni od dnia podpisania uzasadnienia orzeczenia przez skład orzekający.

Art. 82. Uchwały pełnego składu Sądu Najwyższego, składu połączonych izb Sądu Najwyższego oraz składu izby Sądu Najwyższego z chwilą ich podjęcia uzyskują moc zasad prawnych. Skład siedmiu sędziów Sądu Najwyższego może postanowić o nadaniu uchwale mocy zasady prawnej.

Art. 83. § 1. Jeżeli skład Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej, przedstawia powstałe zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia składowi izby Sądu Najwyższego.

§ 2. Odstąpienie od zasady prawnej uchwalonej przez izbę, przez połączone izby albo przez pełny skład Sądu Najwyższego wymaga ponownego rozstrzygnięcia w drodze uchwały odpowiednio przez właściwą izbę, właściwe połączone izby lub pełny skład Sądu Najwyższego.

§ 3. Jeżeli skład izby Sądu Najwyższego zamierza odstąpić od zasady prawnej uchwalonej przez inną izbę, rozstrzygnięcie następuje w drodze uchwały obu izb. Skład połączonych izb Sądu Najwyższego może przedstawić zagadnienie prawne do rozstrzygnięcia pełnemu składowi Sądu Najwyższego.

Oddział 3

Wniosek o unieważnienie prawomocnego orzeczenia

Art. 84. § 1. Sąd Najwyższy na wniosek Prokuratora Generalnego unieważnia prawomocne orzeczenie wydane w sprawie, która w chwili orzekania ze względu na osobę nie podlegała orzecznictwu sądów polskich lub w której w chwili orzekania droga sądowa była niedopuszczalna, jeżeli orzeczenie to nie może być wzruszone w trybie przewidzianym w ustawach o postępowaniach sądowych.

§ 2. Po upływie 5 lat od uprawomocnienia się orzeczenia nie można żądać jego unieważnienia z powodu niedopuszczalności drogi sądowej.

§ 3. Wniosek, o którym mowa w § 1, powinien czynić zadość wymaganiom przewidzianym dla pisma procesowego i zawierać:

- 1) oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiony, ze wskazaniem zakresu zaskarżenia;
- 2) przytoczenie podstaw wniosku oraz ich uzasadnienie;
- 3) wykazanie, że wzruszenie zaskarżonego orzeczenia w trybie przewidzianym we właściwej ustawie o postępowaniu sądowym nie jest możliwe;
- 4) wniosek o unieważnienie zaskarżonego orzeczenia w całości albo w części, a jeżeli orzeczenie to zostało wydane przez sąd drugiej instancji – również wniosek o unieważnienie poprzedzającego je orzeczenia sądu pierwszej instancji.

§ 4. Do wniosku – oprócz jego odpisów dla doręczenia ich uczestniczącym w sprawie osobom – Prokurator Generalny dołącza dwa odpisy przeznaczone do akt Sądu Najwyższego.

§ 5. Sąd Najwyższy po rozpoznaniu sprawy oddala wniosek albo unieważnia zaskarżone orzeczenie i odrzuca pozew lub wniosek, albo umarza postępowanie. W przypadku uwzględnienia wniosku, jeżeli

orzeczenie zostało wydane przez sąd drugiej instancji, Sąd Najwyższy unieważnia również orzeczenie sądu pierwszej instancji.

§ 6. Postanowienie Sądu Najwyższego wraz z uzasadnieniem doręcza się Prokuratorowi Generalnemu oraz stronom bądź uczestnikom postępowania, w którym zostało wydane orzeczenie objęte wnioskiem.

§ 7. W zakresie nieuregulowanym przepisami ustawy do wniosku o unieważnienie prawomocnego orzeczenia, w tym postępowania w sprawie o unieważnienie prawomocnego orzeczenia, stosuje się odpowiednio – w zależności od przedmiotu sprawy, w której wydano orzeczenie objęte wnioskiem – przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.) o skardze kasacyjnej albo ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. z 2022 poz. 1375 ze zm.) o kasacji.

Rozdział 8

Asystenci sędziego Sądu Najwyższego

Art. 85. § 1. Sąd Najwyższy zatrudnia asystentów i starszych asystentów sędziów Sądu Najwyższego.

§ 2. Na stanowisku asystenta sędziego Sądu Najwyższego może być zatrudniony ten, kto spełnia wymagania określone w art. 27 § 1 pkt 1–3.

§ 3. Asystent sędziego Sądu Najwyższego jest obowiązany do stałego podnoszenia kwalifikacji zawodowych.

§ 4. Asystenta wyznacza sędziemu Sądu Najwyższego Prezes Sądu Najwyższego.

§ 5. Asystent sędziego Sądu Najwyższego realizuje zadania zlecone przez sędziego Sądu Najwyższego, któremu podlega. Asystent sędziego Sądu Najwyższego powinien podlegać wyłącznie jednemu sędziemu. Asystent sędziego Sądu Najwyższego może realizować także inne zadania zlecone przez Prezesa Sądu Najwyższego.

§ 6. Szczegółowe zasady wyznaczania asystentów sędziom Sądu Najwyższego oraz szczegółowy zakres zadań asystenta sędziego Sądu Najwyższego określa regulamin Sądu Najwyższego.

Art. 86. § 1. Liczbę stanowisk asystentów sędziego Sądu Najwyższego określa Kolegium Sądu Najwyższego, kierując się liczbą obsadzonych stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym i potrzebą sprawnego oraz efektywnego wykonywania zadań powierzonych sędziom Sądu Najwyższego.

§ 2. Zatrudnienie na stanowisku asystenta sędziego Sądu Najwyższego następuje na podstawie konkursu, zmierzającego do wyłonienia kandydatów o najwyższych merytorycznych kwalifikacjach i najlepszych predyspozycjach do wykonywania obowiązków asystenta sędziego Sądu Najwyższego.

§ 3. Sposób i tryb przeprowadzania konkursu, o którym mowa w § 2, określa Kolegium Sądu Najwyższego.

Art. 87. Sąd Najwyższy może zatrudniać asystentów wykonujących zadania zlecone przez Prezesa Sądu Najwyższego.

Rozdział 9

Kancelaria Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego

Art. 88. W Sądzie Najwyższym działa Kancelaria Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego oraz Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego.

Art. 89. § 1. Kancelaria Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wykonuje zadania związane z pełnieniem przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego czynności w zakresie funkcjonowania Sądu Najwyższego, w szczególności w zakresie spraw finansowych, kadrowych i administracyjno-gospodarczych.

§ 2. Kancelarię Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego kieruje Szef Kancelarii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, którego powołuje i odwołuje Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego.

Art. 90. § 1. Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego wykonuje zadania związane z pełnieniem przez Pierwszego Prezesa Sądu Naj-

wyższego oraz przez Sąd Najwyższy funkcji związanych z pieczęcią nad zgodnością z prawem i jednolitością orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych oraz oceną spójności i jednolitości prawa stosowanego przez sądy. Biuro Studiów i Analiz sporządza również projekty opinii, o których mowa w art. 1 § 3 pkt 3.

§ 2. Biurem Studiów i Analiz Sądu Najwyższego kieruje Dyrektor Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego, którego powołuje i odwołuje Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego po zasięgnięciu opinii Kolegium Sądu Najwyższego.

Art. 91. § 1. Biuro Studiów i Analiz Sądu Najwyższego składa się z członków tego Biura, pracowników administracyjnych i obsługi.

§ 2. Członkiem Biura Studiów i Analiz może być:

- 1) sędzia Sądu Najwyższego w stanie spoczynku;
- 2) osoba, która spełnia wymagania określone w art. 27 § 1 pkt 1–3 i złożyła egzamin sędziowski lub prokuratorski;
- 3) osoba, która spełnia wymagania określone w art. 27 § 1 pkt 1–3, mająca stopień naukowy doktora w dyscyplinie nauki prawne.

§ 3. Przy sporządzaniu opinii i analiz wchodzących w zakres zadań, o których mowa w art. 90 § 1, członkowie Biura Studiów i Analiz są niezależni i kierują się własnym przekonaniem, opartym na wiedzy prawniczej i doświadczeniu.

§ 4. Członkowie Biura Studiów i Analiz mogą podejmować dodatkowe zatrudnienie lub inny sposób zarobkowania wyłącznie za zgodą Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, z wyjątkiem zatrudnienia na stanowisku dydaktycznym, badawczo-dydaktycznym lub badawczym w łącznym wymiarze nieprzekraczającym pełnego wymiaru czasu pracy pracowników zatrudnionych na tych stanowiskach.

§ 5. Wynagrodzenie członków Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego jest równe wynagrodzeniu zasadniczemu w stawce przysługującej sędziemu obejmującemu miejsce urzędowania w sądzie apelacyjnym, z tym że wynagrodzenie to podwyższa się o wartość składki obciążającej pracownika z tytułu podlegania obowiązkowi ubezpieczenia społecznego.

§ 6. W związku z pełnioną funkcją w Biurze Studiów i Analiz Sądu Najwyższego członkowi Biura przysługuje dodatek funkcyjny.

§ 7. Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej określi w drodze rozporządzenia stawki dodatku funkcyjnego członków Biura Studiów i Analiz Sądu Najwyższego, mając na uwadze rodzaj oraz zakres zadań związanych z pełnioną funkcją.

UZASADNIENIE ZAŁOŻEŃ PROJEKTU USTAWY O SĄDZIE NAJWYŻSZYM

1. Konieczność uchwalenia nowej ustawy o Sądzie Najwyższym

Ustawa o Sądzie Najwyższym z dnia 23 listopada 2002 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1254 – dalej określana jako „ustawa o Sądzie Najwyższym z 2002 r.”) była pierwszą ustawą regulującą całościowo funkcjonowanie Sądu Najwyższego przyjętą po demokratycznych zmianach pod koniec XX w. Ustawa ta dostosowywała ustrój Sądu Najwyższego do obowiązującej Konstytucji i stanowiła zwieńczenie zmian w Sądzie Najwyższym, które dokonały się w toku dwóch dekad demokratycznych przemian ustrojowych. Pod rządami tej ustawy, przy stosunkowo rozbudowanej kognicji i względnie stałej liczbie około 90 stanowisk sędziowskich, polski Sąd Najwyższy mieścił się w pełni w europejskich standardach czasu rozpoznawania spraw cywilnych i karnych, osiągając w nich bardzo dobre wyniki. Rozwiązania zawarte w tej ustawie nie stały się przedmiotem merytorycznych zarzutów, które dotyczyłyby ich spójności lub funkcjonalności. Potrzeba ich głębszych zmian nie była również podnoszona w środowisku prawniczym lub w debacie naukowej, choć niektóre spośród zawartych w niej rozwiązań po upływie kilkunastu lat funkcjonowania ustawy wymagały nowego przemyślenia. Przepisy ustawy uzupełniał regulamin Sądu Najwyższego, określający wewnętrzną organizację Sądu Najwyższego, szczegółową właściwość izb i zasady wewnętrznego postępowania, uchwalany przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego, podobnie jak w przypadku pozostałych

najwyższych organów władzy sądowniczej – Trybunału Konstytucyjnego i Naczelnego Sądu Administracyjnego.

W 2017 r. dokonano radykalnego przekształcenia struktury i sposobu funkcjonowania Sądu Najwyższego z zamiarem przeprowadzenia głębokich zmian w jego obsadzie kadrowej. Zmiana ta była istotnym elementem szerszych zmian w organizacji wymiaru sprawiedliwości, w tym zwłaszcza sądownictwa i organów prokuratury, zmierzających do osłabienia niezależności władzy sądowniczej, podważenia jej legitymacji oraz zwiększenia wpływu władzy politycznej na obsadę personalną i funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości, w tym zwłaszcza Sądu Najwyższego. Wyrazem tych zmian, w zakresie dotyczącym Sądu Najwyższego, jest obowiązująca od 3 kwietnia 2018 r. ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. z 2023 r. poz. 1093 – dalej określana jako „ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r.” lub „u.SN z 2017 r.”).

Rozwiązania zawarte w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. mimo zaledwie kilkuletniego czasu obowiązywania były wielokrotnie nowelizowane, często z doraźnych przyczyn i w sposób naruszający podstawowe zasady legislacji. W połączeniu z przerwaniem kadencji i upolitycznieniem wyboru sędziowskiej części Krajowej Rady Sądownictwa doprowadziły one do niemającego historycznego precedensu i wciąż pogłębiającego się kryzysu w funkcjonowaniu polskiego Sądu Najwyższego. Potwierdzeniem tego kryzysu są nie tylko stwierdzone naruszenia zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej i przysługujących stronom postępowań gwarancji w związku z postępowaniami toczącymi się przed Sądem Najwyższym, lecz także stale postępujące wydłużanie się czasu rozpoznawania spraw. Stan ten pociąga za sobą dalece szkodliwe konsekwencje dla obywateli – stronom postępowań, wiarygodności Rzeczypospolitej Polskiej jako podmiotu prawa międzynarodowego, gospodarki, a także stabilności obrotu prawnego w ogólności.

Na tym tle ujawnia się głęboka sprzeczność między deklarowanymi celami ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. a rezultatami jej wejścia w życie. Mimo że założeniem obowiązującej ustawy miało być – według

zapowiedzi – m.in. uniknięcie sytuacji, w których w związku z orzeczeniami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej konieczne okazałyby się przywracanie sędziów Sądu Najwyższego do służby oraz wypłata odszkodowań (uzasadnienie projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, druk Sejmu RP VIII kadencji nr 2003), rozwiązania przyjęte w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. stały się przyczyną wieloaspektowego naruszenia zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej, wynikających zarówno z członkostwa w Unii Europejskiej, jak i z Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności (dalej określonej jako „Konwencja”). Uchybienia te zostały potwierdzone wieloma wyrokami Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (np. z 24 czerwca 2019 r., C-619/18, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej; z 15 lipca 2021 r., C-791/19, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej; z 5 czerwca 2023 r., C-204/21, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej, i z 21 grudnia 2023 r., C-718/21, LG przeciwko Krajowej Radzie Sądownictwa) i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (np. z 22 lipca 2021 r., nr 43447/19, Reczkowicz przeciwko Polsce; z 8 listopada 2021 r., nr 49868/19 i 57511/19, Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce; z 3 lutego 2022 r., nr 1469/20, Advance Pharma Sp. z o.o. przeciwko Polsce; z 6 października 2022 r., nr 35599/20, Juszczyzyn przeciwko Polsce; z 6 lipca 2023 r., nr 21181/19 i 51751/20, Tuleya przeciwko Polsce), w których zwrócono uwagę na ich systemowy charakter (wyrok ETPC z 23 listopada 2023 r., nr 50849/21, Wałęsa przeciwko Polsce). Uchybienia te pociągnęły za sobą, oprócz konieczności ustawowego przywrócenia do pełnienia urzędu najbardziej doświadczonych sędziów Sądu Najwyższego, objętych bezprawnymi i dyskryminującymi regulacjami ustawowymi opartymi na kryterium wieku, także wymierne konsekwencje finansowe dla budżetu państwa, przekraczające kwotę dwóch miliardów złotych z tytułu kar nałożonych przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej w związku z niespektowaniem środka zabezpieczającego, jak również z tytułu narastającej ciągle kwoty odszkodowań zasądzonych przez ETPC na rzecz jednostek, których prawa określone w art. 6 ust. 1 Konwencji zostały naruszone w toku postępowania przed Sądem Najwyższym.

Liczne rozwiązania przyjęte w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. stwarzają ponadto zasadnicze wątpliwości co do zgodności z przepisami

Konstytucji RP, są wręcz z tymi przepisami wprost sprzeczne lub mają fasadowy charakter, utrudniający stronom – wbrew zapowiadanym celom – dostęp do Sądu Najwyższego w składzie, który czyniłby zadość wymaganiom określonym w art. 45 ust. 1 Konstytucji RP i art. 6 ust. 1 Konwencji. Dotyczy to w szczególności pozbawienia Sądu Najwyższego autonomii regulaminowej i powierzenia określenia liczby stanowisk sędziowskich w izbach Sądu Najwyższego organom władzy wykonawczej (Prezydentowi RP z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów) (art. 4 u.SN z 2017 r.), wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i Prezesów Sądu Najwyższego (art. 13 i art. 15 u.SN z 2017 r.), arbitralnego i przymusowego wskazania przez organy władzy wykonawczej (Prezydenta RP z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów) sędziów Sądu Najwyższego władnych orzekać w sprawach dyscyplinarnych i pozbawienia prawa orzekania w tych sprawach pozostałych sędziów Sądu Najwyższego (art. 22 u.SN z 2017 r.), autonomicznej „definicji” sędziego Sądu Najwyższego (art. 29 § 1 u.SN z 2017 r.), która pomija w intencjonalny sposób konstytucyjną rolę Krajowej Rady Sądownictwa w procesie powołania sędziego (art. 179 Konstytucji RP), powierzenia organom władzy wykonawczej (Prezydentowi RP z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów) kompetencji do wyznaczenia w indywidualnej sprawie dotyczącej sędziego Sądu Najwyższego Nadzwyczajnego Rzecznika Dyscyplinarnego (art. 76 § 8–11 u.SN z 2017 r.) oraz tzw. testu niezawisłości sędziego (art. 29 u.SN z 2017 r.). Weryfikacja konstytucyjności tych rozwiązań w szerszym zakresie nie mogła zostać jak dotąd przeprowadzona ze względu na faktyczne niefunkcjonowanie systemu scentralizowanej kontroli konstytucyjności (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2023 r., II CSKP 1588/22, oraz z 13 grudnia 2023 r., I KZP 5/23, i wskazane tam orzeczenia; w literaturze przedmiotu M. Pyziak-Szafnicka, *Trybunał Konstytucyjny á rebours*, PiP 2020/5, s. 25).

Wreszcie część rozwiązań prawnych dotyczących sposobu funkcjonowania Sądu Najwyższego, wywodząca się jeszcze z ustawy o Sądzie Najwyższym z 2002 r., wymaga po upływie 20 lat nowego spojrzenia i modyfikacji w celu stworzenia warunków do sprawniejszej realizacji powierzonych mu konstytucyjnie funkcji, z uwzględnieniem standardów wynikających z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, art. 6 ust. 1 Konwencji i art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych.

Wskazane powyżej mankamenty ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. są na tyle głębokie, że ich usunięcie może nastąpić tylko i wyłącznie przez uchwalenie nowej ustawy. Skorygowania wymaga zwłaszcza myśl przewodnia, która stanowiła swoistą kanwę ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r., a której treścią było dążenie do zwiększenia podatności Sądu Najwyższego na wpływy ze strony władzy politycznej i ograniczenie jego organizacyjnej i funkcjonalnej niezależności. Konieczne zmiany mają kompleksowy charakter i powinny odnosić się nie tylko do rozwiązań szczegółowych, lecz także do struktury Sądu Najwyższego. Powoduje to, że kolejna nowelizacja obowiązującej ustawy, w powiązaniu z liczbą jej dotychczasowych zmian, prowadziłyby do pogłębienia nieprzejrzystości stanu prawnego i nie odpowiadałyby wymaganiom techniki legislacyjnej.

Nowa ustawa o Sądzie Najwyższym powinna stanowić element szerszego pakietu ustaw reformujących sądownictwo powszechne i administracyjne w celu dostosowania obecnych wadliwych rozwiązań ustrojowych do wymagań wynikających z zasad i wartości konstytucyjnych oraz zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej określonych w art. 19 ust. 1 akapit 2 Traktatu o Unii Europejskiej, art. 6 ust. 1 Konwencji i art. 47 akapit drugi Karty praw podstawowych. Należy zadbać o to, aby projekty te były ze sobą spójne zarówno w płaszczyźnie konkretnych rozwiązań, jak i siatki pojęciowej. Odnosi się to w szczególności do relacji między ustawą o Sądzie Najwyższym i ustawą regulującą ustroj sądów powszechnych, ponieważ ustawa o Sądzie Najwyższym nie stanowi regulacji całościowej, odsyłając w zakresie nieunormowanym do przepisów ustawy normującej ustroj sądów powszechnych.

2. Zadania Sądu Najwyższego

2.1. Zagadnienia ogólne

Ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r. nie wprowadziła zasadniczych zmian w odniesieniu do zakresu zadań Sądu Najwyższego w zestawieniu ze stanem obowiązującym przed 2017 r. Zakres ten jest ponadto determinowany w znaczącym stopniu już na poziomie konstytucyjnym (art. 101, art. 175 ust. 1 i art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). W szczególności

z art. 175 ust. 1 i art. 183 Konstytucji RP wynika, że ustawowa regulacja właściwości Sądu Najwyższego nie może ingerować w przyznaną Sądowi Najwyższemu konstytucyjnie kompetencję do sprawowania wymiaru sprawiedliwości i nadzoru judykacyjnego nad orzecznictwem sądów powszechnych i wojskowych.

W konsekwencji nowa ustawa o Sądzie Najwyższym powinna co do zasady utrzymywać niezmieniony zakres zadań Sądu Najwyższego, skoncentrowany na rozstrzygnięciu środków zaskarżenia od orzeczeń sądów powszechnych i wojskowych oraz podejmowaniu uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne. Nowa ustawa powinna natomiast podkreślać, że wymiar sprawiedliwości sprawowany przez Sąd Najwyższy służy zapewnieniu zgodności orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych nie tylko z ustawami, lecz przede wszystkim z Konstytucją RP, stosowaną w sposób bezpośredni (art. 8 Konstytucji RP), i wiążącym Rzeczpospolitą Polską prawem traktatowym, mającym pierwszeństwo przed ustawami (art. 9 i art. 91 Konstytucji RP). Dokonywanie wykładni Konstytucji RP w konkretnych sprawach, stosowanie jej z pierwszeństwem przed ustawami i kontrola, czy przepisy Konstytucji RP zostały zastosowane w sposób prawidłowy przy rozstrzygnięciu konkretnej sprawy, stanowi domenę sądów powszechnych i Sądu Najwyższego. Dotyczy to odpowiednio wiążącego Rzeczpospolitą Polską prawa traktatowego, jeżeli ma ono bezpośrednie zastosowanie.

2.2. Środki zaskarżenia

Rodzaj i charakter środków zaskarżenia rozpoznawanych przez Sąd Najwyższy wynikają przede wszystkim z przepisów ustaw regulujących postępowanie sądowe w poszczególnych kategoriach spraw. Zmiany w tym zakresie, jakkolwiek konieczne, wykraczają poza przedmiot regulacji ustawy o Sądzie Najwyższym.

Spśród środków zaskarżenia unormowanych wprost w ustawie o Sądzie Najwyższym przyszła ustawa powinna pozostawiać bez głębszych zmian regulację wniosku o unieważnienie prawomocnego orzeczenia sądowego, którego unormowanie ma w polskim prawie tradycyjny charakter. Przez wzgląd na wagę stabilności prawomocnych orzeczeń należy jednak

opowiedzieć się za wprowadzeniem terminu końcowego (np. 5 lub 10 lat) do złożenia wniosku o unieważnienie prawomocnego orzeczenia, jeżeli podstawą wniosku jest wyłącznie niedopuszczalność drogi sądowej. Wprowadzona w 2017 r. skarga nadzwyczajna (art. 89–95 u.SN z 2017 r.) powinna natomiast zostać usunięta z porządku prawnego.

Skarga nadzwyczajna została pomyślana jako kolejny nadzwyczajny środek kontroli orzeczeń sądowych, wnoszony jednak wyłącznie przez określone organy publiczne, „którego celem jest sprawowanie tzw. sprawiedliwości korygującej”, a jego wprowadzenie stanowiło „realizację, zaciągniętych bezpośrednio wobec obywateli, zobowiązań wyborczych” (uzasadnienie projektu ustawy o Sądzie Najwyższym, druk Sejmu RP VIII kadencji nr 2003). Jako nadzwyczajny środek zaskarżenia skarga jest kolejnym wyjątkiem od koncepcji prawomocności orzeczeń w jej negatywnym i pozytywnym ujęciu. Wprowadzeniu skargi nadzwyczajnej do systemu prawnego nie towarzyszyła refleksja nad tym, w jaki sposób instytucja ta powinna być systemowo powiązana z pozostałymi środkami prawnymi służącymi kwestionowaniu prawomocnych orzeczeń znanymi procedurze cywilnej i karnej, z którymi skarga nadzwyczajna wchodzi obecnie w rozmaite niejasne interakcje. Wzruszenie orzeczenia po latach od jego wydania jest ponadto trudne do zaakceptowania ze względów systemowych i konstytucyjnych. Ustalona w nim indywidualna norma postępowania jest bowiem często przesłanką kolejnych zdarzeń i czynności, dokonywanych w zaufaniu do jej treści, a jej następcze wyeliminowanie prowadzi do dalszych sporów prawnych, angażuje siły i środki nie tylko stron takiego stosunku prawnego, lecz także ich następców pod różnymi tytułami oraz środki społeczne. Do wyeliminowania z obrotu prawnie wadliwego orzeczenia powinno zatem dojść przy zastosowaniu instrumentów znanych już przepisom o postępowaniu cywilnym i karnym, możliwie szybko po wydaniu takiego orzeczenia. Żadne racje nie przemawiają za mnogością środków zaskarżenia, których elementy konstrukcyjne są tożsame.

Prawny kształt skargi nadzwyczajnej nawiązuje w zasadzie bezpośrednio do dawnej rewizji nadzwyczajnej i jej odpowiedników w państwach tzw. demokracji ludowej, wzorowanych na radzieckiej instytucji „skargi nadzorczej” (protestu nadzorczego). Wprowadzenie tej instytucji zostało

w zasadzie jednomyślnie krytycznie ocenione przez instytucje międzynarodowe (opinia Komisji Weneckiej nr 904/17, CDL-AD (2017) 031, pkt 53, opinia OBWE/ODIHR JUD-POL/315/2017 [AIC], konkluzja pkt 17 lit. A, rezolucja Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy nr 2316(2020) z 28 stycznia 2020 r., pkt 7.4). W opiniach tych wskazywano w szczególności na szeroki i uznaniowy charakter podstaw skargi oraz związane z tym ryzyko dla stabilności prawomocnych orzeczeń sądowych. Powierzenie uprawnienia do wniesienia skargi nadzwyczajnej Prokuratorowi Generalnemu, będącemu Ministrem Sprawiedliwości, a zatem czynnym politykiem, powoduje ponadto znaczne ryzyko instrumentalizacji tego środka, które zmaterializowało się w praktyce (np. wyrok ETPC z 23 listopada 2023 r., Wałęsa). Zdecydowanej negatywnej oceny wymaga również nieproporcjonalnie wydłużony termin do wniesienia skargi nadzwyczajnej oraz sytuacja, w której w celu wniesienia nadzwyczajnego środka prawnego strona postępowania musi stawiać się w pozycji petenta wobec organu władzy publicznej, nie mogąc wnieść tego środka samodzielnie, a decyzja właściwego organu ma w istocie uznaniowy charakter. Powielono tym samym jeden z najbardziej krytykowanych elementów konstrukcyjnych zniesionej w przeszłości rewizji nadzwyczajnej.

Zarzuty formułowane w odniesieniu do skargi nadzwyczajnej zostały podzielone w znaczącym zakresie przez ETPC. W wyroku z 23 listopada 2023 r., Wałęsa, ETPC uznał w szczególności, że przesłanka wiążąca skuteczność skargi z dążeniem do ochrony „sprawiedliwości społecznej” otwiera drogę do arbitralności i powoduje ryzyko nadużyć (*misuse of the legal remedy and abuse of process*), a w konsekwencji nie spełnia wymagań konwencyjnych. Rozwiązanie pozwalające Sądowi Najwyższemu w postępowaniu skargowym na weryfikację ustaleń faktycznych podważa natomiast stabilność prawomocnych orzeczeń sądowych i zaufanie jednostek do prawomocnego orzeczenia, stanowiąc „ukrytą apelację” (*ordinary appeal in disguise*). Niezgodność z Konwencją takich nadzwyczajnych środków prawnych, które pod pozorem kontroli legalności orzeczenia zmierzają do kolejnej weryfikacji ustaleń faktycznych, wynika z wielu orzeczeń ETPC (np. wyroki: z 24 lipca 2003 r., nr 52854/99, Ryabykh przeciwko Rosji, z 13 listopada 2007 r., nr 33771/02, Driza przeciwko Albanii, i z 19 maja 2020 r., nr 58982/12,

Heross Ltd przeciwko Mołdawii). Krytyczną ocenę skargi nadzwyczajnej z punktu widzenia wymagań art. 6 ust. 1 Konwencji pogłębia powierzenie jej rozpoznawania wyłącznej właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, której status jako sądu odpowiadającego wymaganiom art. 6 ust. 1 Konwencji i art. 267 Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej został zakwestionowany nie tylko w publikacjach krajowych dotyczących organizacji Sądu Najwyższego po zmianach dokonanych w 2018 r., lecz także w orzecznictwie ETPC i TSUE (zob. pkt 3).

Eliminację skargi nadzwyczajnej z porządku prawnego trzeba w konsekwencji uznać za konieczną. W związku ze zniesieniem Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego (zob. pkt 3) skargi nadzwyczajne złożone i nierozpoznane przed wejściem w życie nowej ustawy o Sądzie Najwyższym powinny podlegać rozpoznaniu w pozostałych izbach Sądu Najwyższego, stosownie do ich właściwości rzeczowej.

Usunięcie skargi nadzwyczajnej powinno być związane z wprowadzeniem innego rozwiązania, które wychodziłoby naprzeciw luce wynikającej z wąskiego zakresu skargi konstytucyjnej w modelu przyjętym w art. 79 Konstytucji RP. Odpowiedź na pytanie, w jaki sposób strony postępowań sądowych toczących się według przepisów o postępowaniu cywilnym lub karnym mogłyby uzyskać ochronę ich praw i wolności, gdyby te zostały naruszone prawomocnym orzeczeniem, wymaga pogłębionych studiów. Środkiem takiej ochrony może być skarga na naruszenie wolności i praw, której wniesienie winno być docelowo możliwe od wydanego przez sąd drugiej instancji prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie co do istoty sprawy, zarówno w postępowaniu cywilnym, jak i karnym, jeżeli orzeczenie to narusza konstytucyjną wolność lub prawo strony.

Uprawnionymi do wniesienia tej skargi, odmiennie aniżeli w przypadku skargi nadzwyczajnej, podobnie zaś, jak w przypadku skargi konstytucyjnej, należy uczynić przede wszystkim strony postępowania, co rozszerzałoby dostęp do Sądu Najwyższego i pozwalałoby uniknąć potrzeby ubiegania się przez stronę o wniesienie skargi przez uprawniony

organ. Legitymowanymi do wniesienia skargi powinni być również Rzecznik Praw Obywatelskich, Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Dziecka, z tym jednak, że kompetencja tych organów miałaby jedynie uzupełniający charakter, a wniesienie skargi przez stronę wyłączałoby jej wniesienie przez organy publiczne. Głównym przedmiotem oceny Sądu Najwyższego w postępowaniu inicjowanym skargą na naruszenie wolności i praw powinna być zgodność rozstrzygnięcia nie tyle z ustawą, ile z indywidualnymi prawami i wolnościami człowieka i obywatela określonymi w Konstytucji RP lub w wiążącym Rzeczpospolitą Polską prawie międzynarodowym. Oceniając tę zgodność, Sąd Najwyższy badałby również, czy sądy powszechne, wydając zaskarżone orzeczenie, prawidłowo uwzględniły przy rozpoznaniu sprawy pierwszeństwo Konstytucji RP i umów międzynarodowych ratyfikowanych za zgodą wyrażoną w ustawie przed przepisami ustaw.

Postępowanie skargowe powinno mieć dwuetapowy charakter i obejmować fazę wstępną, która kończyłaby się rozstrzygnięciem w przedmiocie przyjęcia skargi przez Sąd Najwyższy, oraz fazę merytoryczną, następującą po przyjęciu skargi. Jeżeli od prawomocnego orzeczenia wniesiono skargę kasacyjną lub kasację, termin do wniesienia skargi na naruszenie wolności i praw powinien być liczony od chwili zakończenia postępowania kasacyjnego, co odpowiadałoby subsydiarnemu charakterowi rozważanego środka. Przyjęcie skargi powinno służyć eliminacji skarg *prima facie* bezzasadnych i być warunkowane wykazaniem okoliczności wskazujących na to, że rozstrzygnięcie skargi przez Sąd Najwyższy będzie służyć interesowi nie tylko indywidualnemu, lecz także publicznemu, związanemu przede wszystkim z koniecznością wyjaśnienia treści przepisów Konstytucji RP i ich znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Rozpoznanie skargi powinno następować w kolejalnym, poszerzonym składzie Sądu Najwyższego, obejmującym sędziów orzekających w izbie właściwej ze względu na przedmiot sprawy, w której wydano zaskarżone orzeczenie, i sędziów orzekających w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych. W razie uwzględnienia skargi Sąd Najwyższy co do zasady uchylałby zaskarżone orzeczenie i przekazywałby sprawę do ponownego rozpoznania, a bezzasadność skargi prowadziłaby do jej oddalenia albo utrzymania w mocy zaskarżonego orzeczenia.

Środek taki pozwalałby zapewnić zgodność z Konstytucją RP wyniku procesu sądowego stosowania prawa *in concreto*, co wychodziłoby naprzeciw temu, że skarga konstytucyjna została w polskim systemie prawnym ukształtowana jako środek kontroli konstytucyjności prawa, a nie orzeczeń sądowych, i harmonizowałaby z założeniem, według którego wymiar sprawiedliwości sprawowany jest przez Sąd Najwyższy m.in. w celu zapewnienia zgodności orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych z Konstytucją RP i prawem międzynarodowym (zob. pkt 2.1). Jego wprowadzenie do systemu prawnego wymaga jednak odpowiedniego otoczenia normatywnego, wychodzącego poza przedmiot ustawy o Sądzie Najwyższym, w tym uwzględnienia interakcji z kompetencjami Trybunału Konstytucyjnego i koordynacji z konstrukcją środków prawnych od lat obecnych w przepisach procesowych. Rozważana skarga nie powinna dublować tych środków, lecz winna stanowić rzeczywiście subsydiarny i efektywny środek przywracania praworządności w wymiarze indywidualnym, naruszonej przez wydanie orzeczenia godzącego w gwarantowaną konstytucyjnie wolność lub prawo strony.

2.3. Inne sprawy

Oprócz zadań polegających na rozstrzygnięciu środków zaskarżenia i podejmowaniu uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne Sąd Najwyższy realizuje także inne zadania związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości bądź pozostające poza jego granicami, do których należy w szczególności rozpoznawanie spraw dyscyplinarnych, rozpoznawanie spraw z zakresu prawa wyborczego i stwierdzanie ważności wyborów, a także opiniowanie aktów prawnych w zakresie, w jakim dotyczą one podstaw działania i orzekania sądów. Kompetencje te powinny zostać zachowane, z tym że ustawa o Sądzie Najwyższym powinna obejmować wyłącznie regulację właściwości Sądu Najwyższego w sprawach dyscyplinarnych sędziów Sądu Najwyższego. Granice, w jakich Sąd Najwyższy jest właściwy do rozpoznawania innych spraw dyscyplinarnych (dotyczących sędziów i asesorów sądowych, prokuratorów i asesorów prokuratury oraz zawodów zaufania publicznego), powinny wynikać z ustaw szczególnych (w przypadku sędziów i asesorów – ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych; prokuratorów i asesorów prokuratury – ustawy – Prawo o prokuraturze). Co do zasady Sąd Najwyższy powinien orzekać w tych

sprawach wyłącznie jako sąd drugiej instancji, ewentualnie jako sąd kasacyjny, jeżeli ustawa szczególna przewiduje rozpoznanie sprawy w dwóch instancjach przez sąd dyscyplinarny działający w strukturze samorządu właściwej grupy zawodowej. Po zniesieniu Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego (zob. pkt 3) wszystkie te sprawy powinny należeć do właściwości rzeczowej Izby Karnej Sądu Najwyższego.

Kompetencja Sądu Najwyższego do orzekania o ważności wyborów do Sejmu i Senatu wynika wprost z art. 101 Konstytucji RP. Ze względu na fundamentalną rangę tych spraw powinny one podlegać rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy w pełnym składzie, nie zaś w składzie konkretnej izby tego Sądu. W sprawach tych, mających zasadnicze znaczenie dla demokratycznego ustroju państwa, skład Sądu Najwyższego powinien być w największym stopniu reprezentatywny, co zapewnia tylko powierzenie ich pełnemu składowi tego Sądu. Ta sama zasada powinna dotyczyć orzekania w przedmiocie ważności referendum ogólnokrajowego. Wymaga to wprowadzenia stosownych zmian w ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2023 r. poz. 2408). W razie przewidzenia w przyszłych regulacjach powszechnych wyborów do Krajowej Rady Sądownictwa zakres zadań Sądu Najwyższego powinien zostać uzupełniony o rozpoznawanie protestów wyborczych w wyborach do Krajowej Rady Sądownictwa.

3. Struktura Sądu Najwyższego

W chwili rozpoczęcia działalności we wrześniu 1917 r. Sąd Najwyższy składał się z dwóch Izb – Cywilnej (I) i Karnej (II). Izby III, IV i V zostały utworzone po odzyskaniu niepodległości dla spraw z terenu dawnego zaboru austriackiego i pruskiego. Po drugiej wojnie światowej struktura organizacyjna Sądu Najwyższego była stopniowo modyfikowana. Na mocy ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 11, poz. 54) w Sądzie tym zorganizowane zostały – poza Cywilną i Karną – Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oraz Izba Wojskowa, przy czym od czasu powołania z dniem 1 września 1980 r. odrębnego pionu sądownictwa administracyjnego Izba Cywilna stała się Izbą Cywilną i Administracyjną. Podział ten został utrzymany w ustawie

z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 45, poz. 241) do czasu jej nowelizacji w związku z transformacją ustrojową w 1990 r. (szeroko w tym przedmiocie A. Bereza, *Sąd Najwyższy 1917–2017. Prezesi, Sędziowie, Prokuratorzy Sądu Najwyższego*, Warszawa 2017). Zgodnie z ustawą o Sądzie Najwyższym z 2002 r. Sąd Najwyższy dzielił się na cztery izby – Cywilną, Karną, Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych oraz Wojskową.

Wyodrębnienie w Sądzie Najwyższym pięciu izb o odmiennej właściwości rzeczowej, co zakłada ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r. w obecnym brzmieniu, stanowi niepożądaną nowość w historii polskiego Sądu Najwyższego. Istnienie nowo utworzonych Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz Izby Odpowiedzialności Zawodowej, kontynuującej w zmienionej odsłonie funkcje Izby Dyscyplinarnej, nie ma uzasadnienia merytorycznego ani funkcjonalnego; nie znajduje również oparcia w polskiej tradycji ustrojowej.

Konieczność funkcjonowania w Sądzie Najwyższym Izby Cywilnej i Izby Karnej nie budzi wątpliwości i nie była nigdy merytorycznie podważana. Odrębność jednostek organizacyjnych powołanych do orzekania w sprawach cywilnych i karnych cechuje wiele sądów najwyższego szczebla w państwach europejskich systemu kontynentalnego. Ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r. w zasadzie nie wpłynęła na zakres właściwości tych izb i jej regulacje – w tej części – powinny zostać co do zasady zachowane, z zastrzeżeniem spraw immunitetowych i dyscyplinarnych, należących obecnie do właściwości Izby Odpowiedzialności Zawodowej (zob. dalej).

Utworzenie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, w całości obsadzonej sędziami powołanymi przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa w kształcie przewidzianym ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2018 r. poz. 3, dalej określaną jako „ustawa z dnia 8 grudnia 2017 r.”), związane było początkowo przede wszystkim z instytucją skargi nadzwyczajnej. Ówczesne wypowiedzi polityków, mające uzasadniać ów środek zaskarżenia, wskazywały na to, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych ma stanowić swego rodzaju sąd, w pewnym zakresie nadrzędny wobec innych izb Sądu Najwyższego

(„sąd w sędzie” albo raczej „sąd nad sądem” – zob. J. Gudowski, *Sąd Najwyższy. Pozycja ustrojowa, funkcje i zadania (spojrzenie sędziego cywilisty)*, „Przeгляд Sądowy” 2015/11–12, s. 22), którego główna rola ma polegać na weryfikowaniu po raz wtóry prawomocnych orzeczeń sądowych, w tym orzeczeń wydanych w postępowaniach, w których zapadło już orzeczenie Sądu Najwyższego, w oparciu o ogólne i nieostre kryteria. W taki sam sposób jeszcze na etapie projektu pozycję Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oceniły Komisja Wenecka i OBWE (zob. opinia nr 904/2017, CDL-AD (2017) 031, pkt 37, opinia OBWE/ODIHR JUD-POL/315/2017 [AIC], pkt 22–24). Ponadto na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r. poz. 190) zakresem właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych objęto rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego, a także rozstrzyganie skarg o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów wojskowych, a nawet sądów administracyjnych, w tym Naczelnego Sądu Administracyjnego, jeżeli niezgodność orzeczenia z prawem ma polegać na „podważaniu statusu sędziego”. Paradoks tej regulacji polegał i polega na tym, że odwołując się do orzecznictwa sądów międzynarodowych i Sądu Najwyższego, zarzut braku niezależności sądu lub – odpowiednio – braku niezawisłości sędziego można postawić Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, jak i każdemu sędziemu tej Izby, gdyż wszyscy sędziowie Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych objęli urząd po przeprowadzeniu wadliwego postępowania nominacyjnego, obejmującego udział Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. Ustawą z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 1259) do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych przekazano dodatkowo sprawy z zakresu przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego w stan spoczynku.

Jeżeli wziąć pod uwagę, że Izba ta kontroluje również uchwały podejmowane w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych przed obecną

Krajową Radą Sądownictwa, w tym także na wolne stanowiska sędziowskie w Sądzie Najwyższym, w świetle powołanych regulacji Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych można określić jako swoisty sąd szczególny, który otrzymał wyłączną kompetencję do oceny spełnienia przez sędziego lub sąd standardu – odpowiednio – niezawisłości lub niezależności, a także do decydowania *de facto* o składzie osobowym Sądu Najwyższego, a w niektórych przypadkach także o prawidłowości rozstrzygnięć zapadających w innych izbach tego sądu. Potwierdzeniem wyjątkowego i nadrzędnego statusu tej Izby są szczególne, wiążące inne izby Sądu Najwyższego, skutki nadane uchwałąm powiększonych składów tej Izby dotyczącym zagadnień związanych z niezawisłością sędziego lub niezależnością sądu, przy jednoczesnym uchyleniu związania składów orzekających w tej Izbie uchwałami składów powiększonych podejmowanymi w innych izbach Sądu Najwyższego, chociażby zyskały moc zasady prawnej (art. 82 u.SN z 2017 r.).

Niezależnie od wskazanych wyżej spraw, do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych przekazano sprawy publiczne, pozostające uprzednio we właściwości Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych (poprzednio: Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych), w tym dotyczące kontroli ważności wyborów do Sejmu i Senatu oraz Prezydenta RP. Pomijając kwestię statusu Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w zestawieniu z wymaganiami konstytucyjnymi i konwencyjnymi, które w pewnym zakresie odnoszą się także do takich spraw jak kontrola prawidłowości procesu wyborczego do organów władzy ustawodawczej (np. wyrok ETPC z 10 lipca 2020 r., nr 310/15, Mugemango przeciwko Belgii), zabieg ten należy uznać za merytorycznie nieuzasadniony. Wpływ do Sądu Najwyższego tzw. spraw regulacyjnych i innych publicznych jest stosunkowo niewielki. Ich przekazanie nie stanowiło znaczącego obciążenia Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Różnorodność spraw należących do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie oznacza przy tym, aby obciążenie sędziów orzekających w tej izbie było znaczne. W zestawieniu z sytuacją w innych izbach obciążenie to jest znikome, co w dłuższej perspektywie stanowi sytuację nie do utrzymania. Nawet w zadaniowym czasie pracy niedopuszczalne są bowiem tak duże różnice między obciążeniami osób pobierających takie same wynagrodzenia i mających taki sam status zawodowy.

Nadzwyczajne uprawnienia Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w zakresie oceny niezależności sądu lub niezawisłości sędziego zostały uznane za niezgodne z prawem Unii Europejskiej (wyrok TSUE z 5 czerwca 2023 r., C-204/21). Ponadto w wyroku ETPC z 8 listopada 2021 r., Dolińska-Ficek i Ozimek, przyjęto, że „(n)ieprawidłowości w procesie powoływania sędziów niweczą legitymację Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w takim stopniu, że w następstwie z natury wadliwej procedury powoływania sędziów, nie posiadała ona i nadal nie posiada atrybutów «sądu», który jest «zgodny z prawem» dla celów wykładni na gruncie art. 6 ust. 1. Tym samym naruszona została sama istota przedmiotowego prawa. (...) W świetle powyższego (...), Trybunał stwierdza, że Izba Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego, która rozpoznawała sprawę skarżących, nie była sądem ustanowionym ustawą”. O systemowym charakterze naruszenia standardów prawa do rzetelnego procesu w postępowaniach prowadzonych przez wyodrębnioną w strukturze organizacyjnej Sądu Najwyższego Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych ETPC wypowiedział się również wyrok z 23 listopada 2023 r., Wałęsa. Pogląd ten został potwierdzony z punktu widzenia prawa Unii Europejskiej w kompleksowym wyroku TSUE z 21 grudnia 2023 r., C-718/21, w którym stwierdzono, że skład orzekający tej Izby nie ma statusu niezależnego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy.

Izba Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego została utworzona po wydaniu przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyroku z 15 lipca 2021 r., C-791/19, w którym stwierdzono brak niezależności i bezstronności Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. Brak tych atrybutów w odniesieniu do Izby Dyscyplinarnej stwierdzono już wcześniej w orzecznictwie Sądu Najwyższego (wyrok Sądu Najwyższego z 5 grudnia 2019 r., III PO 7/18, uchwała połączonych izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., BSA I-4110-1/20), co następnie potwierdzono w orzecznictwie ETPC (wyrok z 22 lipca 2021 r., Reczkowicz; wyrok z 6 października 2022 r., Juszczyzyn). W uzasadnieniu projektu ustawy znoszącej Izbę Dyscyplinarną i ustanawiającej w jej miejsce Izbę Odpowiedzialności Zawodowej wskazano, że zmiana ta zmierza do zapewnienia „rzeczywistej odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów oraz przedstawicieli zawodów wskazanych w projekcie”

(druk sejm. nr 2011, IX kadencja). Izbie Odpowiedzialności Zawodowej nie przysługuje charakterystyczna dla Izby Dyscyplinarnej odrębność organizacyjna. Sposób utworzenia tej izby, rozpatrywany łącznie z jej obsadą i zakresem właściwości rzeczowej, tak samo jak w przypadku Izby Dyscyplinarnej nie pozwala jednak uznać, że spełnia ona standardy konstytucyjne i konwencyjne w zakresie sądu ustanowionego ustawą, niezależnego i bezstronnego.

Ostateczne decyzje co do wyznaczenia składu Izby Odpowiedzialności Zawodowej powierzono organowi władzy wykonawczej (Prezydentowi RP z kontrasygnatą Prezesa Rady Ministrów), który był inicjatorem wcześniejszego ustanowienia Izby Dyscyplinarnej, a po niepowodzeniu tego projektu wystąpił z inicjatywą ustanowienia Izby Odpowiedzialności Zawodowej, zastrzegając na swoją rzecz decyzje co do jej obsady kadrowej. W ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. nie przewidziano żadnych kryteriów lub choćby wymagań dotyczących stażu sędziowskiego, którymi powinni kierować się Prezydent RP i Prezes Rady Ministrów, dokonując „wyboru” sędziów, których uznają za odpowiednich do orzekania w sprawach należących do właściwości Izby Odpowiedzialności Zawodowej. Decyzje podjęte w tym zakresie przez Prezydenta RP i Prezesa Rady Ministrów, wyznaczające do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej niewielką grupę jedenastu sędziów Sądu Najwyższego, mają w konsekwencji charakter całkowicie uznaniowy i nietransparentny, co w zestawieniu z jednoznacznie politycznym charakterem tych organów musi budzić w opinii jednostek uzasadnione wątpliwości co do podatności składów orzekających tej izby na czynniki zewnętrzne, w tym zwłaszcza bezpośrednio lub pośrednio oddziaływania władzy ustawodawczej i wykonawczej, oraz co do ich neutralności względem ścierających się przed nimi interesów – i to bez względu na tryb powołania członków tych składów do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Rozwiązanie takie narusza ponadto standardy międzynarodowe, według których decyzje dotyczące m.in. przebiegu kariery sędziów powinny być oparte na obiektywnych i merytorycznych kryteriach oraz podejmowane przez ciało gwarantujące niezależność [Magna Charta of Judges (Fundamental Principles) z dnia 17 listopada 2010 r., CCJE (2010)3 Final, pkt 5; Sprawozdanie Komisji Weneckiej przyjęte w dniach 12–13 marca 2010 r., CDL-AD 2010(004), pkt 27].

Przyjęty model w sposób nieuzasadniony odstępuje także od wcześniejszej zasady (utrzymanej zresztą w sądownictwie administracyjnym), według której prawo orzekania w sprawach dyscyplinarnych przysługiwało wszystkim sędziom Sądu Najwyższego na równych zasadach. Zamiast tego przewidziano wyłonienie przez organy *stricte* polityczne, w niejawnym procesie decyzyjnym, wąskiej grupy sędziów powołanych do orzekania w tych sprawach i wykluczenie z orzekania w nich – bez ujawnienia motywów – innych sędziów Sądu Najwyższego. System taki wydatnie pogarsza standard niezależności i bezstronności sądu w zakresie spraw należących do właściwości Izby Odpowiedzialności Zawodowej w porównaniu z rozwiązaniami sprzed powołania Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, obowiązującymi w czasie przystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Jest to sprzeczne z zobowiązaniem państw członkowskich Unii Europejskiej do zaniechania takich zmian w systemie wymiaru sprawiedliwości, które mogą osłabiać wartości państwa prawnego, w szczególności zaś gwarancje niezawisłości sędziowskiej (np. wyroki TSUE: z 20 kwietnia 2021 r., C-896/19, Reppublika; z 15 listopada 2021 r., C-791/19, Komisja Europejska przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej). Koncept indywidualnego wyznaczenia sędziów przez polityków, z pominięciem jakichkolwiek kryteriów, oraz przyznania tak wytypowanym sędziom monopolu w rozstrzyganiu określonej kategorii spraw na szczeblu Sądu Najwyższego można określić jako wręcz bezprecedensowy w czasie przypadającym po demokratycznym przełomie lat 90. XX w. Znamienny charakter tego rozwiązania jest widoczny zwłaszcza w zestawieniu z właściwością rzeczową Izby Odpowiedzialności Zawodowej, do której należą sprawy tak fundamentalne dla niezależności władzy sądowniczej, jak sprawy dyscyplinarne czy immunitetowe.

Zarzutów tych nie usuwa losowanie przewidziane na wstępnym etapie obsady Izby Odpowiedzialności Zawodowej. Przy uwzględnieniu liczby losowanych kandydatów ograniczenia wynikające z wyniku losowania dla organów władzy wykonawczej mają jedynie fasadowy charakter. Co więcej, ten sam organ władzy wykonawczej, który wyznacza sędziów orzekających w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej, powołuje również Prezesa kierującego działaniem Izby Odpowiedzialności Zawodowej, wyznaczającą skład orzekający w tej izbie, a także ustanawia regulamin

Sądu Najwyższego, w nim zaś zasady przydziału spraw sędziom, w tym sędziom Izby Odpowiedzialności Zawodowej.

Taki tryb ukształtowania Izby Odpowiedzialności Zawodowej narusza w sposób oczywisty nie tylko zasadę niezależności władzy sędziowskiej (art. 173 Konstytucji RP), lecz także stabilność urzędu sędziowskiego Sądu Najwyższego (art. 180 ust. 2 Konstytucji RP). Zakłada bowiem władczą, jednostronną i pozbawioną motywów ingerencję organów władzy wykonawczej w stosunek służbowy sędziowskiego Sądu Najwyższego. Ingerencja ta ma jednocześnie przymusowy charakter, ponieważ ustawa nie przewiduje możliwości zgłoszenia sprzeciwu wobec wyznaczenia do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej. Przepisy ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. w zakresie dotyczącym Izby Odpowiedzialności Zawodowej pomijają również wcześniejsze i utrwalone, zdawałoby się, gwarancje merytorycznego poziomu orzecznictwa w sprawach dyscyplinarnych w Sądzie Najwyższym, takie jak chociażby wymaganie uczestniczenia w składzie orzekającym co najmniej jednego sędziego stale orzekającego w sprawach karnych.

Uwzględnienia wymaga również aktualny sposób obsadzenia Izby Odpowiedzialności Zawodowej. Sześć spośród jedenastu osób wyznaczonych do orzekania w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej zostało powołanych do pełnienia urzędu przy udziale Krajowej Rady Sądownictwa ukształtowanej ustawą z dnia 8 grudnia 2017 r. Orzeczenia wydawane w składach z udziałem tych osób, zgodnie z powołanym wcześniej orzecznictwem ETPC, prowadzą do naruszenia art. 6 ust. 1 Konwencji i powodują odpowiedzialność odszkodowawczą Państwa. Taki skład personalny sprawia ponadto, że w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej nie jest możliwe utworzenie bez naruszenia gwarancji konwencyjnych dwóch kolegialnych (trzyosobowych) zawodowych składów orzekających z udziałem innych sędziów, jak również wydanie jakiegokolwiek orzeczenia w składzie powiększonym (składzie siedmiu sędziów bądź w składzie Izby), który nie byłby składem sprzecznym z art. 6 ust. 1 Konwencji. Podważa to możliwość podejmowania działań mających na celu ujednoczenie orzecznictwa, co stanowi jedną z głównych funkcji Sądu Najwyższego na tle art. 183 ust. 1 Konstytucji RP. Ponadto wadliwie powołani sędziowie, zachowując większość, mogą przeforsować swoje stanowisko nawet przy sprzeciwie

pozostałych członków Izby Odpowiedzialności Zawodowej. Nie bez znaczenia przy dokonywaniu oceny sposobu utworzenia i wyłonienia Izby Odpowiedzialności Zawodowej jest także stanowisko części wyznaczonych do orzekania w niej sędziów, powołanych przed 2018 r., wobec uchwały połączonych izb Sądu Najwyższego z 23 stycznia 2020 r., w której dokonano całościowej krytycznej oceny postępowań nominacyjnych oraz określono konsekwencje zasiadania w składach orzekających sądów powszechnych i Sądu Najwyższego sędziów powołanych z udziałem Krajowej Rady Sądownictwa utworzonej na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. Skład Izby Odpowiedzialności Zawodowej został zatem zorganizowany w ten sposób, aby zapewnić zdecydowaną większość sędziom, którzy zdecydowali się wziąć udział w postępowaniach nominacyjnych prowadzonych na podstawie ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., oraz sędziom, którzy nie podzielają poglądu o wadliwości tych postępowań bądź wpływie tej wadliwości na niezależność i bezstronność składów Sądu Najwyższego orzekających z udziałem powołanych w ten sposób sędziów, wbrew znanemu już wówczas organom władzy ustawodawczej i wykonawczej stanowisku zajmowanemu przez sądy międzynarodowe (ETPC i TSUE) oraz połączone izby Sądu Najwyższego. Sens tej koncepcji jest widoczny na pierwszy rzut oka, jeżeli uwzględnić, że idea ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r., jak i powołania Izby Odpowiedzialności Zawodowej, pochodzą od tej samej opcji politycznej, reprezentowanej również przez Prezydenta RP, któremu w ustawie tworzącej Izbę Odpowiedzialności Zawodowej powierzono wskazanie sędziów mających orzekać w tej izbie.

Brak wystarczających gwarancji niezależności Izby Odpowiedzialności Zawodowej od władzy wykonawczej i ustawodawczej wytknął Rzecznik Praw Obywatelskich (https://www.senat.gov.pl/download/gfx/senat/pl/senatinicjatywyplik/11310/4/722_rpo.pdf). Na polityczny charakter obsady Izby Odpowiedzialności Zawodowej i „przemoczony” wpływ na nią organów władzy wykonawczej wskazuje się również w literaturze przedmiotu (L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2023, s. 397; M. Skwarcow, *Status prawny Izby Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego oraz test bezstronności sędziego – uwagi do ustawy z 9.06.2022 r.*, „Przegląd Sądowy” 2023/1, s. 72; M. Gutowski, P. Kardas, *Nowelizacja ustawy o SN: Dlaczego jest niekonstytucyjna?*, „Dziennik Gazeta Prawna” z 17 stycznia 2023 r.;

K. Grajewski, *Nowelizacja ustawy o Sądzie Najwyższym z 9 czerwca 2022 r. – zmiana prawdziwa czy pozorna?*, „Przegląd Prawa Konstytucyjnego” 2022/5, s. 29 i n.; K. Skotnicki, A. Domańska, J. Stępień, *Legal disputes over the judiciary: an element of the polish constitutional crisis*, *Facta Universitatis* 2023/2, s. 96).

Reasumując, stworzenie Izby Odpowiedzialności Zawodowej stanowiło doraźny i instrumentalny zabieg legislacyjny, mający stwarzać wrażenie dążenia do poprawy stanu niezależności sądownictwa dyscyplinarnego sędziów i innych zawodów prawniczych w związku ze zniesieniem Izby Dyscyplinarnej. Wrażenie to miało zostać stworzone przy jednoczesnym zachowaniu przez organy władzy wykonawczej *de facto* pełnej kontroli nad obsadą personalną sądu dyscyplinarnego najwyższego szczebla dla sędziów, prokuratorów i innych zawodów prawniczych, a także obsadą sądu orzekającego w sprawach dotyczących stosunku pracy sędziów Sądu Najwyższego (zob. pkt 5.6). Istnienie w ten sposób zorganizowanej Izby Odpowiedzialności Zawodowej nie ma natomiast uzasadnienia w dążeniu do sprawności postępowania dyscyplinarnego lub dbałości o poziom orzecznictwa w tych sprawach.

W konsekwencji przyszła ustawa o Sądzie Najwyższym powinna zakładać zniesienie obu izb powołanych do życia ustawą o Sądzie Najwyższym z 2017 r., tj. Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych oraz Izby Odpowiedzialności Zawodowej. W to miejsce należy przyjąć podział Sądu Najwyższego na trzy izby – Cywilną, Karną oraz Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych. Powrót do wyodrębnienia Izby Wojskowej, istniejącej przed 2017 r., nie byłby właściwy; sprawy należące uprzednio do właściwości tej izby powinny przynależeć, tak jak obecnie, Izbie Karnej Sądu Najwyższego.

Sprawy publiczne, rozstrzygane przez Izbę Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, powinna docelowo rozpoznawać Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych. Do właściwości tej Izby należy przekazać również sprawy wyborcze, w tym orzekanie o ważności wyborów i referendum (z zastrzeżeniem, że orzekanie w przedmiocie ważności wyborów i referendum powinno należeć do Sądu Najwyższego w pełnym składzie), sprawy z odwołań od uchwał Krajowej Rady

Sądownictwa, odwołań od rozstrzygnięć Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, jeżeli odwołanie takie jest dopuszczalne, ewentualne protesty wyborcze w wyborach do Krajowej Rady Sądownictwa, a także skargi dotyczące przewlekłości postępowania przed Sądem Najwyższym oraz przewlekłości postępowania przed sądami apelacyjnymi w sprawach cywilnych i sprawach należących do właściwości Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych.

Sprawy dyscyplinarne i immunitetowe sędziów oraz prokuratorów należy objąć właściwością Izby Karnej Sądu Najwyższego ze względu na łączność z właściwością rzeczową tej izby, uzasadnioną uzupełniającym stosowaniem w sprawach dyscyplinarnych przepisów materialnego i procesowego prawa karnego (zob. pkt 5.7). Sprawy te powinny podlegać rozstrzygnięciu przez składy orzekające wyłaniane w drodze losowania spośród wszystkich sędziów Sądu Najwyższego, z zastrzeżeniem niektórych stanowisk funkcyjnych. Model taki z powodzeniem funkcjonuje w sądownictwie administracyjnym (art. 48 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych, Dz.U. z 2022 r. poz. 2492). Do podkreślenia specyfiki tych spraw i sprawnego zarządzania ich rozpoznawaniem w pełni wystarczające jest powołanie właściwego wydziału w Izbie Karnej Sądu Najwyższego. Izbie Karnej Sądu Najwyższego należy również powierzyć rozstrzyganie innych spraw dyscyplinarnych w zakresie, w jakim należą one do właściwości Sądu Najwyższego zgodnie z przepisami ustaw. Sprawy z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych dotyczące sędziów Sądu Najwyższego powinny natomiast podlegać rozpoznaniu przez właściwe sądy pracy i ubezpieczeń społecznych (zob. pkt 5.6).

4. Organy Sądu Najwyższego i samorząd sędziowski

4.1. Pierwszy Prezes i Prezesi Sądu Najwyższego

Utrwalony w polskim porządku ustrojowym model kierowania Sądem Najwyższym zakłada powierzenie ogólnego kierownictwa pracą Sądu Najwyższego Pierwszemu Prezesowi tego Sądu, będącemu organem

konstytucyjnym, i Prezesom Sądu Najwyższego, kierującym pracą poszczególnych izb. Model ten został pozytywnie zweryfikowany w praktyce przed 2017 r. i powinien pozostać zachowany w nowej ustawie.

W celu zwiększenia wpływu władzy wykonawczej na kierowanie działalnością Sądu Najwyższego w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. wprowadzono niespotykane dotąd unormowania w zakresie wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Unormowania te w powiązaniu z koniecznością przedstawienia Prezydentowi RP przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego pięciu kandydatów do pełnienia urzędu doprowadziły – wbrew intencjom ustrojodawcy – do zniweczenia równowagi w procesie powoływania Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego przez przyznanie zdecydowanie dominującej roli organowi władzy wykonawczej. Przepisy te nie gwarantują również, że kandydaci będą cieszyć się realnym poparciem sędziów Sądu Najwyższego i spełniać kryterium reprezentatywności, podczas gdy w świetle art. 183 ust. 3 Konstytucji RP to kompetencja Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego działającego *in gremio* ma charakter pierwotny, a kompetencja Prezydenta RP – wtórny, mający na celu wzmocnienie legitymacji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego o pośredni element demokratyczny (zob. Biuletyn Komisji Konstytucyjnej Zgromadzenia Narodowego, t. X, s. 238 i n., t. XXIII, s. 106 i t. XLVI, s. 37). W opinii Komisji Weneckiej z 16 stycznia 2020 r., nr 977/2020 [CDL-PL 2020 (002)], pkt 55, zauważono zasadnie, że takie regulacje służą wzmocnieniu roli małych grup sędziów, a proces głosowania nad kandydatami staje się czystą formalnością. Żadnego uzasadnienia innego aniżeli tylko instrumentalne nie ma ponadto wymaganie przedstawienia pięciu kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego w zestawieniu z faktem, że w przypadku Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego zachowano utrwaloną zasadę powołania na stanowisko spośród dwóch kandydatów przedstawianych przez Zgromadzenie Ogólne Sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 44 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. – Prawo o ustroju sądów administracyjnych).

Rozwiązania te wymagają w związku z tym zasadniczych zmian. Zmiany te powinny gwarantować, że kandydat powoływany na stanowisko

Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego będzie legitymował się realnym poparciem sędziowskim, które jest niezbędne do zapewnienia autorytetu właściwego temu urzędowi i należytego kierowania pracą Sądu Najwyższego. Konieczne jest także zadeklarowanie, że przedstawienie Prezydentowi RP kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego następuje przez podjęcie uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego. Wymaganie podjęcia uchwały wynika wprawdzie z charakteru tej czynności, którą podejmuje organ kolegialny działający *in gremio*. Dotychczasowe doświadczenia praktyczne i waga tej czynności przemawiają jednak za unormowaniem tej kwestii *expressis verbis*.

Kadencyjność urzędu Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego wynika wprost z art. 183 ust. 1 Konstytucji RP. Kadencyjny charakter powinny zachować także stanowiska Prezesów Sądu Najwyższego, co wymaga wprowadzenia stosownych rozwiązań na poziomie ustawy. Ponowne powołanie na stanowisko Prezesa Sądu Najwyższego powinno być dopuszczalne co najwyżej raz, przy czym kadencje nie powinny następować po sobie, co pozwoli zapewnić odpowiednią rotację na tym stanowisku. Rozwiązanie ograniczające liczbę kadencji należy przewidzieć także w odniesieniu do Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Wcześniejsze uwagi co do konieczności zawarcia w ustawie rozwiązań zapewniających reprezentatywność kandydatów przedstawianych na stanowisko Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego mają odpowiednie zastosowanie również w odniesieniu do kandydatów na Prezesów tego Sądu.

4.2. Samorząd sędziowski

W nowej ustawie o Sądzie Najwyższym za pożądane należy uznać wzmocnienie pozycji kolegialnych organów samorządu sędziowskiego, którego rola powinna polegać na współpracy z Pierwszym Prezesem i Prezesami Sądu Najwyższego oraz kontrolowaniu ich działalności na zasadach określonych w ustawie. W systematyce ustawy celowe jest w związku z tym wyodrębnienie rozdziału poświęconego samorządowi sędziowskiemu i jego organom – Zgromadzeniu Ogólnemu Sędziów Sądu Najwyższego, zgromadzeniu sędziów izb Sądu Najwyższego i Kolegium Sądu Najwyższego. Przepisy te powinny określać kompetencje tych organów, częstotliwość i zasady zwoływania ich posiedzeń, konsekwencje

niezwołania posiedzenia organu samorządu mimo takiej konieczności, jak również kworum konieczne do podejmowania decyzji.

Katalog kompetencji Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego i zgromadzenia sędziów izby powinien zostać uzupełniony w szczególności o uchwalanie regulaminu Sądu Najwyższego, regulaminów wyboru kandydatów na stanowisko Pierwszego Prezesa i Prezesów Sądu Najwyższego, uszczegóławiających regulację ustawową, oraz opiniowanie kandydatów w postępowaniu konkursowym na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego (zob. pkt 5.3). Do zgromadzenia sędziów izby powinno należeć ponadto wyrażanie opinii w sprawie przeniesienia sędziego Sądu Najwyższego za jego zgodą na stanowisko w innej izbie (zob. pkt 5.3).

Kolegium Sądu Najwyższego, jako organ mieszany tworzony przez Pierwszego Prezesa i Prezesów Sądu Najwyższego oraz przedstawicieli wybranych przez zgromadzenia izb, powinno natomiast uzyskać nowe uprawnienia związane z monitorowaniem potrzeb w zakresie liczby stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym i ustalaniem liczby stanowisk sędziowskich w izbach (zob. pkt 5.2), a także bieżącą oceną obciążenia wpływem spraw poszczególnych izb Sądu Najwyższego, obciążenia zadaniami sędziów Sądu Najwyższego orzekających w poszczególnych izbach, jak również określaniem wymiaru zadań (pensum) sędziego Sądu Najwyższego w przyjętym okresie rozliczeniowym. Wprowadzenie takich rozwiązań służyłoby z jednej strony możliwości realizacji przez Kolegium funkcji kontrolnych i sprawnemu wykonywaniu zadań przez Sąd Najwyższy, z drugiej zaś zmierzałoby do zapewnienia równomiernego podziału spraw i równowagi w obciążeniu zadaniami sędziów Sądu Najwyższego w ramach zadaniowego czasu pracy.

5. Inne zagadnienia

5.1. Autonomia regulaminowa

Jednym z elementów niezależności władzy sędziowskiej (art. 173 w związku z art. 10 Konstytucji RP) w odniesieniu do jej najwyższych

organów (Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego) jest autonomia regulaminowa, będącą odpowiednikiem autonomii regulaminowej przysługującej izbom parlamentu tworzącym władzę ustawodawczą. W odniesieniu do Sądu Najwyższego tradycja tej autonomii sięga okresu międzywojennego (art. 1 dekretu Naczelnika Państwa w przedmiocie ustroju Sądu Najwyższego z dnia 8 lutego 1918 r., Dz.Pr.P.P. Nr 15, poz. 199, art. 78 § 2 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 6 lutego 1928 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych, Dz.U. Nr 12, poz. 93). Współcześnie winno być oczywiste, że niezależność władzy sądowniczej wyklucza stanowienie takich norm, które byłyby źródłem więzi strukturalnych i funkcjonalnych, mogących uzależniać funkcjonowanie Sądu Najwyższego od innych organów władzy publicznej, w szczególności zaś władzy wykonawczej. Do 2017 r. autonomia ta była konsekwentnie respektowana w ustawodawstwie. Wyrazem tego stanu rzeczy było uprawnienie zgromadzeń sędziów Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego do uchwalania regulaminów określających zasady wewnętrznej organizacji i urzędowania tych organów. W postępującym procesie swoistego „wchłaniania” władzy sądowniczej przez inne segmenty władzy publicznej i zwiększania politycznego wpływu na wymiar sprawiedliwości uprawnienia tego pozbawiono najpierw Sąd Najwyższy, a następnie Naczelny Sąd Administracyjny, zachowując je jedynie w odniesieniu do Trybunału Konstytucyjnego. Powrócono w ten sposób do unormowań ustawy o Sądzie Najwyższym z 1984 r., przewidującej uprawnienie Rady Państwa (kolektywnej głowy państwa) do uchwalania regulaminu Sądu Najwyższego, które po likwidacji tego kolegialnego organu powierzono Prezydentowi RP.

Sąd Najwyższy jako całość, jego organy i sędziowie, nie są w żadnym stopniu ustrojowo podlegli Prezydentowi RP lub Prezesowi Rady Ministrów. Nie ma tym samym żadnych systemowych podstaw, które mogłyby uzasadniać regulowanie przez Prezydenta RP w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów wewnętrznych zasad funkcjonowania Sądu Najwyższego. Uczestnictwo w procesie przyjmowania takiego aktu jak regulamin Sądu Najwyższego organów o charakterze politycznym, a tym bardziej możliwość jego w istocie arbitralnego narzucenia przez organy władzy wykonawczej (Prezydenta RP z kontrasygnatą Prezesa Rady

Ministrów), niezależnie od logicznej sprzeczności z istotą „regulaminowej autonomii”, prowadzi ponadto do niedopuszczalnej ingerencji w sferę funkcjonalnej niezależności Sądu Najwyższego oraz umożliwia niedopuszczalny wpływ na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości, i to na najwyższym poziomie władzy sądowniczej. Dość wskazać, że regulamin Sądu Najwyższego określa m.in. zagadnienia tak silnie związane ze sprawowaniem wymiaru sprawiedliwości, jak uprawnienia przewodniczących wydziałów w izbach Sądu Najwyższego, zasady przydziału spraw sędziom Sądu Najwyższego, sporządzania planów posiedzeń, wyznaczania posiedzeń i wyznaczania sędziów zastępców, czy też kwóra niezbędne do podejmowania orzeczeń w składach powiększonych (co skądinąd wymaga zmiany – zob. pkt 5.9). Oddanie kompetencji do tworzenia regulaminu Sądu Najwyższego organom władzy wykonawczej umożliwia im zatem ingerowanie w skład sądu lub przebieg postępowań sądowych w konkretnych sprawach lub ich kategoriach, przy czym ryzyko to nie ma jedynie teoretycznego, lecz realny charakter. Potwierdzają to dotychczasowe doświadczenia związane z instrumentalnymi i nagłaśnianymi w sferze publicznej zmianami regulaminu Sądu Najwyższego dokonywanymi przez Prezydenta RP w ostatnich latach. Ryzyko to musi być jednoznacznie wykluczone chociażby z tego powodu, że wynik niektórych postępowań przed Sądem Najwyższym może kształtować bezpośrednio lub pośrednio skład organów, o których mowa, jeżeli uwzględnić, że to Sądowi Najwyższemu Konstytucja RP powierza m.in. kompetencję stwierdzania ważności wyborów.

Niezależnie od aspektów ustrojowych, powierzenie Prezydentowi RP przyjmowania regulaminu Sądu Najwyższego jest rozwiązaniem pragmatycznym, ponieważ organ ten nie dysponuje dostateczną wiedzą i znajomością realiów wewnętrznego funkcjonowania Sądu Najwyższego. Regulamin Sądu Najwyższego musi być również aktem elastycznym, którego zmiana powinna być możliwa w zależności do potrzeb Sądu Najwyższego. Sąd Najwyższy, jako najwyższy organ władzy sądowniczej, dążąc do sprawnej realizacji swoich konstytucyjnych zadań, nie może być stawiany w pozycji zwracającego się do właściwych organów władzy wykonawczej z prośbą o to, aby organy te zechciały dokonać zmiany jego regulaminu, np. w zakresie sposobu wyznaczania posiedzeń sądowych, co jest nieodzowne do sprawnej realizacji funkcji orzeczniczej.

5.2. Liczba stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym i izbach Sądu Najwyższego

Liczba stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym w sposób zasadniczy wpływa na możliwość realizacji jego konstytucyjnych zadań. Należy zatem odstąpić od dotychczasowego rozwiązania powierzającego określenie liczby stanowisk sędziowskich organom władzy wykonawczej (Prezydentowi RP w porozumieniu z Prezesem Rady Ministrów). Sposób określenia liczby tych stanowisk powinien zostać uregulowany bezpośrednio w ustawie.

Liczba sędziów orzekających w sądzie najwyższego szczebla w państwach europejskich jest zróżnicowana, co wynika m.in. z odmiennych rozwiązań w zakresie dostępu do sądu najwyższego i jego kognicji, a także zróżnicowanych realiów dotyczących wpływu spraw w poszczególnych dziedzinach stosunków prawnych. Obciążenie sądu najwyższego wpływem spraw może być także zmienne, co jest widoczne na tle utrzymującego się od pewnego czasu zdecydowanie zwiększonego wpływu do Sądu Najwyższego spraw cywilnych, związanego z liczbą spraw konsumenckich dotyczących tzw. kredytów frankowych. Mając to na uwadze, nowa ustawa o Sądzie Najwyższym nie powinna określać konkretnej stałej liczby stanowisk sędziowskich, lecz minimalną i maksymalną liczbę tych stanowisk. Decyzja o określeniu konkretnej liczby stanowisk sędziowskich w ustawowych granicach powinna należeć do Krajowej Rady Sądownictwa, a jej podjęcie powinno następować na wniosek Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, z inicjatywy Kolegium Sądu Najwyższego. Taki sposób określenia liczby stanowisk sędziowskich pozwoli Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego reagować na potrzeby orzecznicze Sądu Najwyższego, związane z możliwymi wahaniami wpływu spraw poszczególnych kategorii bądź zmianami legislacyjnymi dotyczącymi kognicji Sądu Najwyższego.

Określenie liczby stanowisk sędziowskich w poszczególnych izbach – w ramach ogólnej liczby stanowisk sędziowskich w Sądzie Najwyższym – jest elementem wewnętrznej organizacji Sądu Najwyższego i powinno zostać powierzone Kolegium Sądu Najwyższego. Do kompetencji Kolegium

Sądu Najwyższego powinno należeć również określanie liczby wolnych stanowisk w izbie lub izbach Sądu Najwyższego, co powinno następować niezwłocznie po zwolnieniu stanowiska i poprzedzać otwarcie postępowania konkursowego na wolne stanowisko (stanowiska) sędziego Sądu Najwyższego.

5.3. Postępowanie poprzedzające akt nominacji i miejsce służbowe sędziego Sądu Najwyższego

Zgodnie z ustawą o Sądzie Najwyższym z 2002 r. postępowanie konkursowe na wolne stanowisko sędziego Sądu Najwyższego toczyło się przed organami Sądu Najwyższego i Krajową Radą Sądownictwa. Po sporządzeniu oceny kwalifikacji przez sędziego Sądu Najwyższego, kandydatury osób zgłaszających się na wolne stanowisko sędziowskie były prezentowane na zgromadzeniu sędziów izby Sądu Najwyższego, w której kandydat zamierzał objąć stanowisko, a następnie na posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego. Prezentacja kandydatury na posiedzeniu zgromadzenia sędziów właściwej izby i Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego kończyła się głosowaniem, przy czym wyniki głosowania Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego o wyborze nie więcej niż dwóch kandydatów na wolne stanowisko sędziowskie Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego przekazywał Krajowej Radzie Sądownictwa, przed którą odbywał się drugi etap konkursu. W ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. zrezygnowano z tych rozwiązań, pozbawiając organy Sądu Najwyższego prawa udziału w postępowaniu zmierzającym do objęcia stanowiska sędziego Sądu Najwyższego i pozostawiając przeprowadzenie konkursu wyłącznie Krajowej Radzie Sądownictwa.

Perspektywa prawnoporównawcza pozwala wyróżnić kilka modeli selekcji i powoływania sędziów sądów najwyższego szczebla. W Polsce system ten musi przede wszystkim respektować konstytucyjną rolę Krajowej Rady Sądownictwa i zasadę współdziałania Krajowej Rady Sądownictwa oraz Prezydenta RP, której wyrazem jest art. 179 Konstytucji RP, a także konieczność zapewnienia, aby wynik konkursu podlegał kontroli sądowej (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 maja 2008 r., SK 57/07, Zb. Orz. 2008, nr 4, poz. 63).

Podobnie jak w przypadku pozostałych stanowisk sędziowskich, postępowanie poprzedzające przedstawienie wniosku o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego powinno zostać oparte na formule otwartego konkursu, którego celem jest wyłonienie kandydatów o najwyższych predyspozycjach etycznych i merytorycznych do sprawowania urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Obwieszczenie o wolnym stanowisku lub stanowiskach sędziowskich powinno następować niezwłocznie po zwolnieniu się stanowiska lub stanowisk i należeć do kompetencji Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Postępowanie konkursowe powinno uwzględniać specyfikę Sądu Najwyższego jako sądu najwyższego szczebla, którego zasadniczą funkcją jest nadzór judykacyjny, a zatem kontrola zgodności z prawem i dbałość o zapewnienie jednolitości orzeczeń sądów powszechnych. W konsekwencji szczególny nacisk przy ocenie kandydatów powinien być położony na wymaganie wyróżniania się wiedzą prawniczą i kryterium nieskazitelności charakteru, zgodnie z założeniem, że im wyższa jest pozycja sądu w systemie wymiaru sprawiedliwości, tym wyższe powinny być wymagania w zakresie kwalifikacji merytorycznych i osobowościowych kandydata do pełnienia urzędu (np. wyrok ETPC z 4 października 2022 r., nr 37474/20, Besnick Cani przeciwko Albanii). Formalizowanie wymagania wyróżniającej się wiedzy prawniczej w wyższym stopniu aniżeli w obowiązującym stanie prawnym (art. 30 § 1 pkt 4 u.SN z 2017 r.) należy jednak uznać za niecelowe.

W nowej ustawie o Sądzie Najwyższym należy utrzymać dotychczasowe, tradycyjne drogi dojścia do urzędu sędziego Sądu Najwyższego przez uzyskiwanie stażu sędziowskiego lub prokuratorskiego, stażu w innych zawodach prawniczych, ewentualnie – uzyskanie tytułu naukowego lub stopnia naukowego w dyscyplinie nauk prawnych i zatrudnienie na stanowisku naukowym lub naukowo-dydaktycznym. Za celowe należy jednak uznać wydłużenie obecnego minimalnego 10-letniego okresu stażu zawodowego, jeżeli staż ten łączy się z wykonywaniem pracy w innym charakterze aniżeli pełnienie urzędu sędziego. Dążąc do zapewnienia, aby do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego aplikowali tylko kandydaci, których doświadczenia zawodowe mają aktualny (bieżący) charakter, należy ponadto zastrzec, aby aktywność zawodowa spełniająca wymaganie stażu (np. wykonywanie zawodu radcy prawnego lub adwokata, praca akademicka) miała miejsce w określonym

(np. rocznym lub 2-letnim) okresie przed zgłoszeniem kandydatury na wolne stanowisko sędziowskie.

W celu zapewnienia, aby ocena merytoryczna kandydatów i ich przydatności do pełnienia urzędu miała możliwie wieloaspektowy charakter i uwzględniała specyfikę służby sędziowskiej w Sądzie Najwyższym, nowa ustawa o Sądzie Najwyższym powinna przywrócić uczestnictwo organów Sądu Najwyższego w postępowaniu poprzedzającym przedstawienie przez Krajową Radę Sądownictwa wniosku o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Postępowanie to – podobnie jak na tle ustawy o Sądzie Najwyższym z 2002 r. – powinno mieć zatem dwuetapowy charakter. Rola organów Sądu Najwyższego w tym postępowaniu, inaczej niż przewidywała to ustawa o Sądzie Najwyższym z 2002 r. (art. 24 § 6), powinna mieć jednak wyłącznie opiniodawczy charakter i stanowić odpowiednik udziału organów samorządu sędziowskiego w postępowaniu nominacyjnym na stanowiska sędziowskie w sądach powszechnych. Ostateczna decyzja co do wystąpienia z wnioskiem o powołanie do pełnienia urzędu w odniesieniu do każdego z kandydatów powinna należeć do Krajowej Rady Sądownictwa, prowadzącej drugi etap konkursu, i podlegać kontroli sądowej. Unormowanie drugiego etapu konkursu wybiega poza przedmiot ustawy o Sądzie Najwyższym, opinia organów Sądu Najwyższego powinna jednak stanowić jeden z elementów podlegających ocenie Krajowej Rady Sądownictwa przy podejmowaniu uchwały obejmującej wnioski o powołanie do pełnienia urzędu, podobnie jak w przypadku opinii organów samorządu na szczeblu sądów powszechnych. Ocena kandydatury przez organy Sądu Najwyższego (zgromadzenie sędziów właściwej izby i Zgromadzenie Ogólne Sędziów Sądu Najwyższego) powinna dotyczyć w szczególności znajomości materii prawnej i zdolności merytorycznych do orzekania w sprawach należących do właściwości rzeczowej izby Sądu Najwyższego, w której kandydat zamierza objąć stanowisko, a także oceny predyspozycji etycznych i osobowościowych kandydata. W drugim etapie konkursu należy ponadto zagwarantować udział przedstawicieli innych środowisk prawniczych, z uwzględnieniem dotychczasowej drogi zawodowej kandydata. Ze względu na ustrojową pozycję Sądu Najwyższego udział ten powinien być szerszy aniżeli w przypadku stanowisk sędziowskich w sądach powszechnych, a jego ramy powinna określać ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa.

Projekt co do zasady nie powinien regulować czynności następujących po wystąpieniu przez Krajową Radę Sądownictwa do Prezydenta RP z wnioskiem o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Przypadki, w których Prezydent RP mógłby wyjątkowo odmówić uwzględnienia wniosku Krajowej Rady Sądownictwa i właściwy w tym zakresie tryb postępowania, powinny zostać unormowane jednolicie w odniesieniu do sędziów sądów powszechnych, administracyjnych i Sądu Najwyższego, przy czym właściwym miejscem tych regulacji jest ustawa o Krajowej Radzie Sądownictwa. Przyjmując, że Prezydent RP jest co do zasady związany wnioskiem Krajowej Rady Sądownictwa, a wyjątkowo dopuszczalna odmowa uwzględnienia tego wniosku (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 5 czerwca 2012 r., K 18/09) powinna przybierać formę zwrócenia się do Krajowej Rady Sądownictwa o ponowne rozpoznanie sprawy (por. szeroko K. Weitz [w:] *Konstytucja RP*, t. 2, *Komentarz. Art. 87–243*, red. M. Safjan, L. Bosek, Warszawa 2016, s. 1045–1047), za celowe należy jednak uznać wprowadzenie mechanizmu, który umożliwiałby przeciwdziałanie ewentualnej długotrwałej beczynności Prezydenta RP. W związku z tym w projekcie należy wyraźnie zadeklarować, w celu uniknięcia w tym zakresie wątpliwości, że w postępowaniu toczącym się przed Prezydentem RP, po przedstawieniu przez Krajową Radę Sądownictwa wniosku o powołanie do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego, znajduje zastosowanie art. 3 § 2 pkt 8 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 1634), a kandydat może skorzystać ze skargi przewidzianej w tym przepisie. Nie chodzi przy tym o narzucanie sztywnego terminu, w jakim Prezydent RP powinien skorzystać ze swojej kompetencji (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 5 czerwca 2012 r., K 18/09), lecz ustawowe dookreślenie sposobu realizacji tej kompetencji (art. 126 ust. 3 Konstytucji RP) tak, aby była ona rzeczywiście realizowana bez zbędnej zwłoki, co pozwoli uniknąć ryzyka stawiania kandydatów przedstawionych przez Krajową Radę Sądownictwa w sytuacji długotrwałej i przeciągającej się niepewności co do ich sytuacji prawnej w sposób, który mógłby godzić w inne konstytucyjne wartości (art. 60, 30, 173 i 178 ust. 1 Konstytucji RP).

Postępowanie konkursowe, które toczy się przed organami Sądu Najwyższego i Krajową Radą Sądownictwa, obejmuje wolne stanowisko sędziego

Sądu Najwyższego w konkretnej izbie tego Sądu, wskazanej w obwieszczeniu o wolnym stanowisku (wolnych stanowiskach) sędziowskim i karcie zgłoszenia kandydata. Zasada ta służy wzmocnieniu merytorycznego poziomu orzecznictwa Sądu Najwyższego, chodzi bowiem o to, aby w izbach Sądu Najwyższego zasiadali sędziowie w najwyższym stopniu wykwalifikowani w dziedzinach prawa odpowiadających właściwości rzeczowej tych izb. Wynika to ze złożoności obecnego porządku prawnego, w którym najwyższy poziom specjalizacji, a tak należy rozumieć w przypadku kandydatów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego wymaganie wyróżniania się poziomem wiedzy prawniczej (art. 30 § 1 pkt 4 u.SN z 2017 r.), osiąga się w określonych dziedzinach prawa przez wiele lat zawodowej pracy. W konsekwencji po powołaniu do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego winien obejmować stanowisko w izbie wskazanej w uchwale Krajowej Rady Sądownictwa, której dotyczył konkurs (miejsce służbowe sędziego Sądu Najwyższego), a zmiana tego miejsca mogłaby nastąpić tylko na podstawie decyzji Krajowej Rady Sądownictwa, na wniosek lub za zgodą sędziego Sądu Najwyższego.

Podjęcie przez Krajową Radę Sądownictwa uchwały w przedmiocie zmiany miejsca służbowego sędziego Sądu Najwyższego powinno być poprzedzone wnioskiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego i opinią zgromadzenia sędziów izby, w której sędzia Sądu Najwyższego miałby uzyskać nowe miejsce służbowe. Taki warunek jest konieczny, biorąc pod uwagę, że w postępowaniu nominacyjnym Krajowa Rada Sądownictwa i organy Sądu Najwyższego, a zwłaszcza zgromadzenie sędziów właściwej izby, oceniają kandydaturę pod kątem orzekania w izbie, w której kandydat deklaruje wolę objęcia stanowiska. Rozwiązanie to zabezpiecza stabilność urzędu sędziego Sądu Najwyższego, pozwalając sędziemu wykorzystać swoją wiedzę i umiejętności w sprawach, w których jest w najwyższym stopniu kompetentny, a jednocześnie zapobiega *de facto* obchodzeniu postępowania konkursowego, co miałyby miejsce wtedy, gdyby kandydat, którego kwalifikacje zostały pozytywnie zweryfikowane przez organy samorządu sędziowskiego w Sądzie Najwyższym i Krajową Radę Sądownictwa w aspekcie orzekania w izbie, w której zamierzał objąć stanowisko, mógłby zostać swobodnie przeniesiony na stanowisko w innej izbie z pominięciem organów samorządu i Krajowej Rady Sądownictwa.

Ze względu na potrzebę zapewnienia sprawnego funkcjonowania Sądu Najwyższego należy zachować obecne kompetencje Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego do czasowego wyznaczenia sędziego Sądu Najwyższego do orzekania w innej izbie oraz wyznaczenia sędziego Sądu Najwyższego do wzięcia udziału w rozpoznaniu konkretnej sprawy w innej izbie. Obie te kompetencje powinny być realizowane wyłącznie z ważnych powodów, takich jak konieczność czasowego wsparcia orzeczniczego określonej izby bądź niemożność wyznaczenia składu orzekającego. Stabilność urzędu sędziego Sądu Najwyższego wymaga jednak, aby wyznaczenie do czasowego orzekania w innej izbie było warunkowane zgodą sędziego. W razie konieczności wyznaczenia sędziego do udziału w rozpoznaniu konkretnej sprawy w innej izbie, w celu uniknięcia zarzutu dowolności w kształtowaniu składu orzekającego, wyznaczenie powinno nastąpić w drodze losowania. Ponieważ wyznaczenie takie w niektórych sytuacjach (np. powiększonych składów orzekających) musi uwzględniać konieczność uczestnictwa sędziów zajmujących stanowisko w określonej izbie, szczegółowy sposób przeprowadzenia losowania powinien określać regulamin Sądu Najwyższego.

5.4. Prawo powrotu na poprzednio zajmowane stanowisko sędziowskie

Nowa ustawa o Sądzie Najwyższym powinna umożliwiać sędziemu Sądu Najwyższego, który przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego zajmował stanowisko w sądzie powszechnym, wojskowym lub administracyjnym, powrót do pełnienia urzędu na poprzednio zajmowanym stanowisku. Rozwiązanie takie należy uznać za celowe, zważywszy, że sposób wykonywania urzędu sędziego w Sądzie Najwyższym różni się od sposobu sprawowania urzędu sędziowskiego w strukturze sądów powszechnych, wojskowych lub administracyjnych. Dotyczy to nie tylko płaszczyzny merytorycznej, lecz także organizacyjnej, związanej np. z koniecznością zmiany miejsca zamieszkania lub częstych dojazdów z innych części kraju. Sędzia Sądu Najwyższego zapoznaje się z tą specyfiką w jej całości dopiero po objęciu urzędu, w trakcie wykonywania służby. Uwzględnienia wymagają ponadto następcze okoliczności losowe, które mogą znacząco utrudniać wykonywanie służby sędziego Sądu Najwyższego, a nie będą stanowić przeszkody

do pełnienia urzędu w sądzie, w którym sędzia zajmował stanowisko przed powołaniem do pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego.

Powrót na poprzednio zajmowane stanowisko powinien być warunkowany uprzednim zrzeczeniem się pełnienia urzędu sędziego Sądu Najwyższego i wnioskiem zainteresowanego składanym bezpośrednio po wygaśnięciu stosunku służbowego oraz następować na podstawie uchwały Krajowej Rady Sądownictwa obejmującej wniosek o powołanie do pełnienia urzędu sędziego na poprzednio zajmowanym stanowisku i aktu powołania do pełnienia tego urzędu przez Prezydenta RP.

Co do zasady bez zmian pozostawić należy natomiast uprawnienie wynikające z art. 36 § 9 u.SN z 2017 r., według którego sędzia Sądu Najwyższego, po zrzeczeniu się pełnienia urzędu na stanowisku sędziego Sądu Najwyższego lub statusu sędziego w stanie spoczynku, ma prawo uzyskać wpis na listę adwokatów lub radców prawnych albo zostać powołany na stanowisko notariusza co do zasady bez konieczności spełnienia wymagań merytorycznych określonych we właściwych ustawach.

5.5. Delegowanie sędziego do Sądu Najwyższego

Nowa ustawa powinna utrzymać instytucję delegacji do Sądu Najwyższego, jakkolwiek z istotnymi ograniczeniami. Delegowanie powinno być dopuszczalne wyłącznie do wykonywania czynności sędziowskich, wykluczyć natomiast należy delegowanie do wykonywania czynności asystenta lub innych czynności w Sądzie Najwyższym. Rolą sędziów orzekających w sądach powszechnych jest sprawowanie wymiaru sprawiedliwości w powierzonym im zakresie, a konieczną pomoc sędziom Sądu Najwyższego przy realizowaniu ich zadań powinien zapewniać wykwalifikowany merytorycznie personel pomocniczy Sądu Najwyższego (asystenci, asystenci-specjaliści, członkowie Biura Studiów i Analiz), nie zaś sędziowie mający miejsce służbowe w innym sądzie. Dopuszczalny czas delegacji nie powinien być dłuższy niż 6 miesięcy, ponieważ okres ten jest wystarczający do wstępnego zaznajomienia się z realiami pracy orzeczniczej Sądu Najwyższego. Z drugiej strony za niecelowe należy uznać odrywanie sędziów na dłuższy czas od spraw rozpoznawanych przez nich na co dzień, zgodnie z przysługującym im zakresem jurysdykcji.

Delegowanie do Sądu Najwyższego powinno stanowić formułę pozwalającą wyróżniającym się sędziom sądów powszechnych lub wojskowych na zapoznanie się ze specyfiką i wymaganiami urzędu sędziego Sądu Najwyższego. Dlatego też decyzja o delegowaniu nie powinna mieć dowolnego charakteru, lecz powinna być poprzedzona otwartym konkursem, w którym będzie mógł uczestniczyć każdy sędzia zajmujący stanowisko w sądzie powszechnym, legitymujący się dostatecznie długim stażem orzeczniczym. Przeprowadzenie konkursu i decyzja o delegowaniu sędziego powinny zostać powierzone Krajowej Radzie Sądownictwa. Rozpoczęcie procedury konkursowej warunkowane być jednak powinno wnioskiem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, który może we właściwy sposób dokonać oceny potrzeb w zakresie wsparcia orzeczniczego poszczególnych izb Sądu Najwyższego.

Liczba sędziów delegowanych do czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym nie powinna przekraczać określonego poziomu w relacji do liczby stanowisk sędziowskich w tym Sądzie. Najwłaściwsze wydaje się zapewnienie, aby liczba ta docelowo nie przekraczała 25% obsady sędziowskiej Sądu Najwyższego. Taki sam współczynnik powinien dotyczyć poszczególnych izb Sądu Najwyższego.

5.6. Sąd właściwy w sprawach z zakresu prawa pracy i ubezpieczeń społecznych sędziów Sądu Najwyższego

Ustawa o Sądzie Najwyższym z 2017 r. pozbawiała sędziów Sądu Najwyższego dostępu do sądu pracy i ubezpieczeń społecznych, powierzając tę kategorię spraw – w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego – najpierw Izbie Dyscyplinarnej, a następnie Izbie Odpowiedzialności Zawodowej Sądu Najwyższego. Podobnych unormowań nie przewidziano w odniesieniu do sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, a także sędziów orzekających na innych stanowiskach. Sytuacja ta jest sprzeczna z konstytucyjną zasadą równości i pozbawia sędziów Sądu Najwyższego, jako jedyną grupę zawodową w sądownictwie, dostępu do dwuinstancyjnego sądownictwa w sprawach z zakresu prawa pracy na zasadach ogólnych, z Sądem Najwyższym – Izbą Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, jako instancją kasacyjną. Trudno wskazać jakiegokolwiek merytoryczne

powody mogące przemawiać za tym rozwiązaniem. Przyszła ustawa o Sądzie Najwyższym powinna powrócić do unormowania obowiązującego w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2002 r., według której rozpoznawanie sporów ze stosunku służbowego sędziego Sądu Najwyższego lub z nim związanych należało do właściwości sądów pracy. W sprawach tych powinna przysługiwać skarga kasacyjna do Sądu Najwyższego na zasadach ogólnych.

5.7. Postępowanie dyscyplinarne

Rozwiązania w zakresie postępowania dyscyplinarnego w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego wymagają przede wszystkim konsekwencyjnych zmian wynikających ze zniesienia Izby Odpowiedzialności Zawodowej i przywrócenia modelu wyłącznie zawodowych składów orzekających w Sądzie Najwyższym (zob. pkt 5.8). Zmiany te powinny polegać na przekazaniu prowadzenia spraw dyscyplinarnych i immunitetowych sędziów Sądu Najwyższego do właściwości Izby Karnej Sądu Najwyższego, która ze względu na specyfikę tych postępowań i uzupełniające stosowanie w nich przepisów materialnego i procesowego prawa karnego jest w największym stopniu powołana do ich rozstrzygania.

Sądem dyscyplinarnym dla sędziów Sądu Najwyższego powinien być Sąd Najwyższy orzekający w dwóch instancjach. Prawo i obowiązek orzekania w sprawach dyscyplinarnych należy przyznać wszystkim sędziom Sądu Najwyższego, z wyłączeniem Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, Prezesów Sądu Najwyższego i rzecznika dyscyplinarnego. Składy orzekające w sprawach dyscyplinarnych powinny być wyznaczane wyłącznie w drodze losowania, przy czym w składach tych powinien uczestniczyć sędzia Sądu Najwyższego orzekający stale w sprawach karnych oraz sędzia Sądu Najwyższego orzekający stale w sprawach z tego zakresu, w którym orzeka obwiniony sędzia, co pozwoli zapewnić najwyższy poziom merytoryczny rozstrzygnięcia. W składach tych powinni brać udział wyłącznie sędziowie Sądu Najwyższego, z pominięciem sędziów delegowanych do pełnienia czynności sędziowskich w Sądzie Najwyższym.

Likwidacji wymaga instytucja Nadzwyczajnego Rzecznika Dyscyplinarnego Sądu Najwyższego. Możliwość ustanowienia *ad hoc* specjalnego

rzecznika dyscyplinarnego przez organ władzy wykonawczej, w drodze uznaniowej decyzji, w odniesieniu do konkretnej sprawy dotyczącej sędziego Sądu Najwyższego i ze skutkiem w postaci wyłączenia od podejmowania czynności rzecznika dyscyplinarnego Sądu Najwyższego (art. 76 § 8 u.SN z 2017 r.), pozwala władzy wykonawczej wywierać wpływ na wszczęcie i tok postępowania dyscyplinarnego w konkretnej sprawie z ominięciem instrumentów prawnych przysługujących Prokuratorowi Generalnemu. W konsekwencji ingeruje w zasadę niezawisłości sędziowskiej i może stanowić instrument niedopuszczalnego nacisku na sprawowanie wymiaru sprawiedliwości (por. odpowiednio opinię OBWE/ODIHR JUD-POL/315/2017 [AIC], pkt 45 i n., i sprawozdanie GRECO (Addendum) Greco-AdHocRep (2018) 3, pkt 39).

5.8. Zawodowy charakter składów orzekających Sądu Najwyższego

W ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. ustawodawca po raz pierwszy w historii przewidział udział ławników w składach orzekających Sądu Najwyższego. Idea ta, niewcielona w życie nawet w czasie „demokratyzacji” wymiaru sprawiedliwości w ustroju tzw. demokracji ludowej, została poddana gruntownej krytyce jeszcze na etapie prac nad projektem ustawy. W literaturze przedmiotu oceniano wówczas, że pomysł powierzenia wymiaru sprawiedliwości w Sądzie Najwyższym nieprofesjonalistom jest „kuriozalny i nie był proponowany nawet w najtrudniejszych i najbardziej rewolucyjnych chwilach polskiej państwowości, kiedy stawiano na sędziego ludowego, uzbrojonego w pełne zaufanie mas ludowych”, a także iż rozwiązanie takie stanowiłoby „ewenement w skali światowej”, bliski „trybunałom ludowym (rewolucyjnym), który doprowadziłby nie tylko do drastycznego obniżenia poziomu orzecznictwa, lecz także upolitycznienia władzy sądowniczej” (zob. J. Gudowski, *Sąd Najwyższy...*, s. 24 i n.). Wprowadzenie do Sądu Najwyższego sędziów społecznych oceniano jako działanie zmierzające do obejścia art. 179, a także wypaczenia sensu art. 182 Konstytucji RP, który wprowadzie umożliwi udział obywateli w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości, lecz nie na poziomie i w zakresie zadań Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego. Sądy te nie zajmują się bowiem ustalaniem faktów, lecz wykładnią prawa i to wówczas, gdy wykładnia ta nie jest oczywista.

Negatywną ocenę uczestnictwa sędziów niezawodowych w postępowaniu przed Sądem Najwyższym przedstawiono również w innych wypowiedziach już po wejściu w życie obowiązującej ustawy (np. M. Całkiewicz, *Korzenie ludowładztwa w Sądzie Najwyższym*, „Państwo i Prawo” 2023/8, s. 5 i n.; J. Gudowski, *Tradycja, postęp i coś jeszcze. Czy Konstytucja uratuje Kodeks postępowania cywilnego?* [w:] *Konstytucyjne aspekty procesu cywilnego*, red. A. Orzeł-Jakubowska, T. Zembrzuski, Warszawa 2023, s. 31–32; M. Kaczmarczyk, *Czynnik społeczny w polskim systemie wymiaru sprawiedliwości*, Warszawa 2020, s. 215–218; M. Basa, *Instytucja ławników Sądu Najwyższego*, „Ruch Prawniczy, Społeczny i Ekonomiczny” 2020/1, s. 88; B. Janusz-Pohl, *Zasada udziału czynnika społecznego w procesie karnym a legitymizacja wymiaru sprawiedliwości*, „Archiwum Filozofii Prawa i Filozofii Społecznej” 2022/2, s. 84). W opinii Komisji Weneckiej (opinia nr 904/2017, CDL-AD (2017) 031, pkt 67) stwierdzono natomiast, że uregulowania przyjęte w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. w zakresie zasiadania ławników w składach orzekających Sądu Najwyższego istotnie odbiegają od spotykanych zazwyczaj form udziału w orzekaniu sędziów społecznych (*lay members*) i stwarzają ryzyko dla sprawności i efektywności wymiaru sprawiedliwości, wykazując podobieństwa do rozwiązań sowieckich (*similarities with the Soviet judicial system*).

Przytaczane w literaturze argumenty przemawiające przeciwko udziałowi ławników w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości przez Sąd Najwyższy należy podzielić, a ich szersze przytaczanie w tym miejscu jest zbyt częste. Tworzenie szczególnego korpusu ławników w Sądzie Najwyższym nie ma dostatecznego uzasadnienia i nie odpowiada charakterowi zadań powierzonych Sądowi Najwyższemu, które odnoszą się przede wszystkim do kontroli legalności orzeczeń sądów powszechnych i rozstrzygnięcia kwestii ściśle prawnych w celu ujednolicenia orzecznictwa. Nawet wtedy, gdy Sąd Najwyższy wyjątkowo weryfikuje stan faktyczny, badanie to ma szczególny charakter. Pozbawione znaczenia jest to, czy ustawa przyznaje przewagę w składzie orzekającym ławnikom, czy sędziom zawodowym. W razie różnicy zdań między sędziami zawodowymi to stanowisko ławnika może bowiem decydować o zagadnieniach ściśle prawnych, materialnych, procesowych lub ustrojowych, do których oceny ławnik nie ma kompetencji ani stosownej wiedzy. Włączenie

ławników do składów orzekających Sądu Najwyższego razi ponadto niekonsekwencją legislacyjną i instrumentalnym podejściem, ponieważ ich udział w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości nie jest przewidziany na szczeblu sądów odwoławczych, a także sądów dyscyplinarnych orzekających w sprawach sędziów i prokuratorów na szczeblu sądu pierwszej instancji oraz sędziów sądów administracyjnych.

Odrębnym problemem jest sposób wyboru ławników przyjęty w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. Wybór ten jest dokonywany przez organ o *stricte* politycznym charakterze (Senat RP), co prowadzi do wzrostu upolitycznienia Sądu Najwyższego, który powinien być w najwyższym stopniu neutralny i wyizolowany od wpływów władzy politycznej. Model ten znacznie pogłębia krytyczną ocenę obowiązujących rozwiązań (zob. opinia Komisji Weneckiej nr 904/2017, CDL-AD(2017)031, pkt 67 i 70; J. Gudowski, *Sąd Najwyższy...*, s. 23–24; M. Grudecki, *O roli ławników w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości w demokratycznym państwie prawa. Artykuł polemiczny*, „Przegląd Sejmowy” 2022/6, s. 221). Właściwym rozwiązaniem nie jest jednak poszukiwanie sposobu modyfikacji tego modelu, lecz rezygnacja z udziału sędziów niezawodowych w składach orzekających Sądu Najwyższego w ogólności.

W konsekwencji przyszła ustawa o Sądzie Najwyższym powinna powrócić do modelu wyłącznie zawodowych składów orzekających w Sądzie Najwyższym jako sądzie prawa. Zmiana ta koresponduje ze wskazanym wyżej założeniem (zob. pkt 2.3), według którego Sąd Najwyższy – także w postępowaniach immunitetowych i dyscyplinarnych – powinien do celowo zachowywać wyłącznie funkcję kontrolną, a odmienne rozwiązanie powinno dotyczyć jedynie sędziów Sądu Najwyższego.

5.9. Postępowanie przed Sądem Najwyższym

Unormowania dotyczące postępowania sądowego zawarte w ustawie o Sądzie Najwyższym z 2017 r. mają niepełny charakter, co wywołuje trudności w ich praktycznym stosowaniu. Ponadto część unormowań dotyczących postępowania przed Sądem Najwyższym, mimo że stanowią one materię ustawową, zawarta jest w akcie podustawowym

– regulaminie Sądu Najwyższego. Stan ten wymaga zmian, które powinny zmierzać w kierunku uszczegółowienia regulacji ustawowej i pozostawienia w regulaminie Sądu Najwyższego tych unormowań, które odnoszą się do kwestii technicznych i wewnątrzsądowych. Konieczne jest ponadto usunięcie przepisów zbędnych, związanych w szczególności ze zniesieniem Izby Odpowiedzialności Zawodowej i Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych.

Ustawa powinna przyjąć jako zasadę regułę losowego przydziału spraw sędziom Sądu Najwyższego, z uwzględnieniem kolejności wpływu i kategoryzacji spraw. Taki sposób przydziału nie powinien stać na przeszkodzie możliwości uwzględnienia specjalizacji sędziów w poszczególnych kategoriach spraw, co w przypadku sądów najwyższego szczebla spotykane jest także w innych ustawodawstwach i pozwala wzmocnić merytoryczny poziom orzecznictwa. Szczegółowe rozwiązania w tym zakresie powinny zostać przewidziane w regulaminie Sądu Najwyższego. Czynności w sprawach powinny być podejmowane z uwzględnieniem kolejności wpływu i kategoryzacji, chyba że ważne względy uzasadniają odstępianie od tej zasady. Przyjęta w obowiązującej ustawie deklaracja „rozpoznawania” spraw według kolejności wpływu (art. 80 § 2 u.SN z 2017 r.) nie uwzględnia niejednolitego charakteru i zróżnicowanego stopnia skomplikowania spraw rozstrzyganych przez Sąd Najwyższy, podziału Sądu Najwyższego na izby oraz organizacji pracy izb, przez co jest niemożliwa do praktycznej realizacji.

Krąg sytuacji, w których Sąd Najwyższy może przedstawić zagadnienie prawne powiększonemu składowi tego sądu, powinien jednoznacznie obejmować każdą sprawę, w której wydawane przez Sąd Najwyższy orzeczenie nie podlega zaskarżeniu. Z punktu widzenia funkcji Sądu Najwyższego za ograniczeniem tego uprawnienia do sytuacji, w której Sąd Najwyższy rozpoznaje „kasację lub inny środek odwoławczy” (art. 82 § 1 u.SN z 2017 r.), nie stoją dostatecznie przekonujące przesłanki. Brzmienie tego przepisu nie koresponduje ponadto terminologicznie z przepisami ustaw regulujących postępowanie sądowe.

Uporządkowania wymaga regulacja zawiadamiania i uczestnictwa w posiedzeniu, którego przedmiotem jest rozstrzygnięcie zagadnienia prawnego (art. 85 u.SN z 2017 r.). Rozwiązanie to musi być dostosowane

do zagadnień prawnych przedstawianych w toku postępowania cywilnego i postępowania karnego. Konieczność zawiadomienia o posiedzeniu powinna obejmować nie tylko Prokuratora Generalnego, lecz także Rzecznika Praw Obywatelskich, usunięcia wymagają również niejasności w treści obecnej regulacji.

Unormowanie kworum koniecznego do wydania orzeczenia w składzie izby, połączonych izb i pełnym składzie Sądu Najwyższego stanowi jednoznacznie materię ustawową. Obecna regulacja tego zagadnienia w akcie podustawowym, którego wydanie należy do kompetencji organów władzy wykonawczej (zob. pkt 5.1), prowadzi ponadto do sytuacji, w której organ władzy wykonawczej może w sposób instrumentalny oddziaływać na możliwość wydania orzeczenia przez Sąd Najwyższy, co należy wykluczyć. Ustawowe kworum wymagane do wydania orzeczenia przez Sąd Najwyższy w powiększonym składzie powinno wynosić co najmniej $2/3$ sędziów izby i – odpowiednio – $2/3$ sędziów każdej z izb Sądu Najwyższego, jeżeli orzeczenie ma zapaść w pełnym składzie tego Sądu. Kworum to nie powinno odnosić się, jak sugeruje obecne brzmienie regulaminu, do podjęcia uchwały, lecz wydania jakiegokolwiek orzeczenia w powiększonym składzie Sądu Najwyższego.

Przyszła ustawa o Sądzie Najwyższym powinna zachowywać tradycyjną w polskim porządku prawnym instytucję zasad prawnych uchwalanych przez Sąd Najwyższy, stanowiących środek zmierzający do ujednolicenia orzecznictwa Sądu Najwyższego. Skutki zasad prawnych powinny być takie same, bez względu na to, w której z izb Sądu Najwyższego podjęto uchwałę. Odstąpienie od zasady prawnej powinno następować na podstawie uchwały podjętej przez skład właściwej izby Sądu Najwyższego lub – odpowiednio – skład połączonych izb lub pełny skład Sądu Najwyższego. Eliminacji powinny podlegać szczególne rozwiązania dotyczące skutków zasad prawnych uchwalanych w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych (art. 82 § 3 u.SN z 2017 r.), stawiające tę izbę w sytuacji nadrzędnej wobec innych izb Sądu Najwyższego (art. 82 § 5 u.SN z 2017 r.).

Doświadczenia praktyczne wskazują na konieczność unormowania wyłączenia sędziego Sądu Najwyższego od udziału w rozstrzygnięciu

tw. abstrakcyjnych zagadnień prawnych (art. 83 u.SN z 2017 r.). Sędzia Sądu Najwyższego powinien podlegać wyłączeniu od rozstrzygnięcia zagadnienia niezwiązanego z konkretną sprawą, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że może wywołać uzasadnioną wątpliwość co do jego bezstronności. Inicjatywa wyłączenia może pochodzić od samego sędziego, innego członka składu lub organu, który wystąpił z wnioskiem o rozstrzygnięcie zagadnienia. O wyłączeniu powinien orzekać Sąd Najwyższy w składzie trzech sędziów.

Zawarte obecnie w regulaminie Sądu Najwyższego rozwiązania dotyczące narady sędziowskiej, głosowania, ogłaszania, uzasadniania i składania zdań odrębnych od orzeczeń zapadających w powiększonych składach Sądu Najwyższego stanowią materię ustawową. Unormowania te nie wymagają znaczących zmian, w każdym jednak razie powinny zostać przeniesione do ustawy.

Projekt przedstawiony na Kongresie Prawników Polskich 24 czerwca 2023 r. w Gdańsku, po dyskusji i opracowaniu przez zespół sędziów Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego, powołanych na stanowiska przed rokiem 2018.

RZĄDY PRAWA WSZYSTKICH SPRAWA

The page features three thick, solid black horizontal bars. The first bar is positioned directly below the purple text. The second bar is located in the lower half of the page, above a large yellow rectangular area. The third bar is at the very bottom of the page, also above the yellow area.